

Саветодавна комисија за људска права

ТСС зграда Д-12, седиште мисије УНМИК-а, Приштина, Косово, електронска пошта hrar-unmik@un.org, телефон +381 (0)38 504 604 локал 5182

МИШЉЕЊЕ

Датум усвајања: 29. мај 2014. године

Предмети бр. 154/09 и 155/09

Биљана РАДОВАНОВИЋ

против

УНМИК-а

Саветодавна комисија за људска права, на заседању одржаном 29. маја 2014. године, уз присуство следећих чланова:

Марека Новицког, председавајућег
Кристин Чинкин
Франсоаз Тулкенс

Уз помоћ

Андреја Антонова, извршног службеника

Узевши у обзир изнад поменуте жалбе, уложене сагласно члану 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права,

Након већања, доноси следеће закључке и препоруке:

I. ПОСТУПАК ПРЕД КОМИСИЈОМ

1. Жалбе су уложене 13. априла 2009. године и уписане су 30. априла 2009. године.
2. Дана 23. децембра 2009. године, Комисија је од жалиоца затражила додатне информације у вези са обема жалбама. Међутим, није добијен никакав одговор.
3. Дана 19. априла 2010. године, Комисија је одлучила да споји ова два предмета сходно правилу 20 свог Пословника.

4. Дана 12. маја 2010. године, Комисија је поново упутила жалиоцу захтев за додатне информације. Дана 17. јуна 2010. године, Комисија је примила одговор жалиоцевог стрица, достављен у име жалиоца.
5. Дана 19. априла 2011. године, Комисија је проследила ове две жалбе Специјалном представнику Генералног секретара (СПГС)¹ како би добила примедбе УНМИК-а на прихватљивост предмета. Дана 31. маја 2011. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор.
6. Дана 26. новембра 2011. године, Комисија је прогласила жалбе прихватљивим. Дана 29. новембра 2011. године, Комисија је проследила одлуку о прихватљивости СПГС-у и затражила примедбе УНМИК-а на меритум предмета и достављање истражних списа.
7. Дана 28. фебруара 2013. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор.
8. Дана 22. априла 2014. године, Комисија је од УНМИК-а затражила да потврди да ли се објављивање истражних списа у вези са предметима може сматрати коначним. СПГС је доставио УНМИК-ов одговор истог дана.

II. ЧИЊЕНИЦЕ

A. Општи преглед догађаја²

9. Предметни догађаји су се одиграли на територији Косова након успостављања Привремене управе мисије Уједињених нација на Косову (УНМИК), јуна 1999. године.
10. Оружани сукоб током 1998. и 1999. године између српских снага с једне стране и Ослободилачке војске Косова (ОВК) и других оружаних групација косовских Албанаца с друге стране добро је документован. Након неуспеха међународних напора за решавање сукоба, 23. марта 1999. године, Генерални секретар Северноатлантског споразумног савеза („НАТО“) објавио је почетак ваздушних напада на Савезну Републику Југославију (СРЈ). Ваздушни напади су почели 24. марта 1999. године, а окончани су 8. јуна 1999. године, када је СРЈ пристала да повуче своје снаге са Косова. Дана 9. јуна 1999. године, Међународне безбедносне снаге (КФОР), СРЈ и Република Србија потписале су „војно-технички споразум“ у ком су се сагласиле о повлачењу СРЈ са Косова и присуству међународних безбедносних снага након доношења одговарајуће резолуције Савета безбедности УН-а.

¹ Списак скраћеница и акронима коришћених у тексту налази се у приложеном Прилогу.

² Списи на које се Комисија позива при навођењу овог општег прегледа догађаја су следећи: ОЕБС, „Како виђено, тако речено“, 1. том (октобар 1998 – јун 1999.) и 2. том (14. јун –31. октобар 1999.); тромесечни извештаји Генералног секретара УН-а о Привременој управи мисије Уједињених нација на Косову; Годишњи извештаји полиције УНМИК-а (2000, 2001.); Фонд за хуманитарно право „Отмице и нестаници не-Албанаца на Косову“ (2001.); Фонд за хуманитарно право „Косовска књига памћења“ (<http://www.kosovomemorybook.org>); УНМИК-ова канцеларија за нестала лица и судску медицину, Извештај о активностима 2002-2004; Европски суд за људска права, *Бехрами и Бехрами против Француске и Сарамати против Француске, Немачке и Норвешке*, бр. 71412/01 и 78166/01, одлука од 2. маја 2007; Међународна комисија за нестала лица, „Ситуација на Косову: попис“ (2010.); подаци које је издао Високи комесар Уједињених нација за избеглице (доступни на адреси www.unhcr.org) и Међународни комитет Црвеног крста (доступни на адреси <http://familylinks.icrc.org/kosovo/en>).

11. Дана 10. јуна 1999. године, Савет безбедности УН-а усвојио је Резолуцију 1244 (1999). Поступајући сходно Поглављу VII Повеље УН-а, Савет безбедности УН-а одлучио је да распореди међународне безбедносне снаге и цивилне представнике – КФОР, односно УНМИК – на територију Косова. Сходно Резолуцији Савета безбедности 1244 (1999), УН-у је дата пуна законодавна и извршна власт за привремену управу на Косову, укључујући спровођење правде. КФОР је имао задатак да успостави „безбедну средину у којој избегла и расељена лица могу безбедно да се врате кући“ и привремено обезбеди „јавни ред и мир“ све док међународни цивилни представници не буду могли да преузму одговорност за овај задатак. УНМИК се састојао из четири главне компоненте или стуба којима су руководиле Уједињене нације (цивилна управа), Високи комесар Уједињених нација за избеглице (хуманитарна помоћ, која је постепено окончана јуна 2000. године), ОЕБС (успостављање институција) и ЕУ (реконструкција и привредни развој). Сваки стуб је био под управом СПГС-а. Резолуцијом Савета безбедности УН-а 1244 (1999) УНМИК је овлашћен да „унапреди и штити људска права“ на Косову у складу са међународно признатим стандардима у погледу људских права.
12. Процене у погледу утицаја сукоба на расељавање популације косовских Албанаца крећу се од приближно 800.000 до 1,45 милиона. Након усвајања Резолуције 1244 (1999), већина косовских Албанаца који су побегли, или били насилно избачени из својих кућа током сукоба од стране српских снага, вратила се на Косово.
13. У међувремену, припадници неалбанске заједнице – углавном, али не само, Срби, Роми и словенски муслимани, као и косовски Албанци за које се сумња да су сарађивали са српским властима – постали су мета распрострањених напада од стране наоружаних групација косовских Албанаца. Тренутне процене у вези са бројем расељених косовских Срба крећу се између 200.000 и 210.000. Док је већина косовских Срба и другог неалбанског становништва побегла у ужу Србију и суседне земље, они који су остали постали су жртве системских убистава, отмица, насумичног притварања, сексуалног и родног насиља, пребијања и злостављања.
14. Иако постоји спор око бројки, процењује се да је више од 15.000 лица усмрћено или нестало током и одмах након косовског сукоба (1998-2000. године). Више од 3000 етничких Албанаца и око 800 Срба, Рома и чланова других мањинских заједница нестало је током овог периода. Пронађено је више од половине несталих лица и њихови посмртни остаци идентификовани су до краја 2010. године, док се, од октобра 2012. године, 1766 лица и даље води као нестало код Међународног комитета Црвеног крста (МКЦК).
15. Од јула 1999. године, у склопу напора да се на Косово врати спровођење закона у оквиру владавине права, СПГС је затражио од држава чланица УН-а да подрже постављање 4718 чланова међународне полиције као цивилне компоненте УНМИК-а. Задатак полиције УНМИК-а био је да саветује КФОР у вези са полицијским питањима док полиција не добије довољан број чланова да преузме пуну одговорност за спровођење закона и да ради на развоју косовске полицијске службе. До септембра 1999. године, приближно 1100 међународних полицајаца распоређено је у УНМИК-у.

16. Распоређивање полиције УНМИК-а углавном је завршено до децембра 2000. године, са 4400 чланова особља из 53 земље, и УНМИК је преузео примарну одговорност за спровођење закона у свим крајевима Косова осим у Митровици. Према годишњем извештају полиције УНМИК-а из 2000. године, њој је пријављено 351 киднаповање, 675 убистава и 115 силовања у периоду од јуна 1999. до децембра 2000. године.
17. Услед колапса управљања правдом на Косову, УНМИК је јуна 1999. године успоставио ванредан правосудни систем. Он се састојао од ограниченог броја домаћих судија и тужилаца и функционисао је све до почетка рада редовног правосудног система, јануара 2000. године. Фебруара 2000. године, УНМИК је одобрио именовање међународних судија и тужилаца, најпре у области Митровице, а касније широм Косова, да би ојачао домаћи правосудни систем и гарантовао његову непристрасност. Од октобра 2002. године, домаћи правосудни систем састојао се од 24 међународних и 341 домаћег судије и тужиоца. Јануара 2003. године, Генерални секретар УН-а, при подношењу извештаја Савету безбедности о спровођењу Резолуције 1244 (1999) констатовао је да систем полиције и правосуђа на Косову у то време „добро функционише“ и да је „одржив“.
18. Јула 1999. године, Генерални секретар УН-а изјавио је у извештају Савету безбедности да УНМИК већ сматра да је питање несталих лица посебно акутан проблем у погледу људских права на Косову. Новембра 1999. године, при полицији УНМИК-а је основана Јединица за нестала лица (ЈНЛ), која је била задужена за истраживање могуће локације несталих лица и/или гробних места. ЈНЛ, заједно са Централном јединицом за кривичну истрагу (ЦЈКИ) полиције УНМИК-а, а касније наменска Јединица за истрагу ратних злочина (ЈИРЗ), била је одговорна за кривичне аспекте предмета несталих лица на Косову. Маја 2000. године, успостављена је Комисија за проналажење и идентификацију жртава (КПИЖ), којом председава УНМИК, ради проналажења, идентификације и предавања посмртних остатака. Од јуна 2002. године, новооснована Канцеларија за нестала лица и судску медицину (КНЛСМ) при УНМИК-овом Одељењу правде (ОП) постала је једини орган који је овлашћен да утврди где се налазе нестала лица, идентификује њихове посмртне остатке и врати их њиховим породицама. Почевши од 2001. године, на основу Меморандума о разумевању (МоР) између УНМИК-а и Међународне комисије за нестала лица (МКНЛ) са седиштем у Сарајеву, допуњеног додатним споразумом из 2003. године, МКНЛ је спроводио идентификацију посмртних остатака путем ДНК анализе.
19. Дана 9. децембра 2008. године, одговорности УНМИК-а у области полиције и правосуђа на Косову су престале, а Мисија владавине права Европске уније на Косову (ЕУЛЕКС) преузела је пуну оперативну контролу у области владавине права, након саопштења председника Савета безбедности Уједињених нација, 26. новембра 2008. године (S/PRST/2008/44), којим се поздравља даље ангажовање Европске уније на Косову.
20. Истог дана, УНМИК и ЕУЛЕКС су потписали МоР о модалитетима и правима и обавезама које проистичу из преноса УНМИК-ових предмета ЕУЛЕКС-у и повезаних списа који се тичу истрага, оптужница и других активности које су у току, а које су предузеле УНМИК-ови међународни тужиоци. Убрзо након тога, потписани су слични споразуми у вези са списима којима су се бавиле међународне судије и

полиција УНМИК-а. Сви споразуми су обавезивали ЕУЛЕКС да УНМИК-у пружи приступ документима који се односе на активности које су УНМИК-ови органи претходно предузели. Између 9. децембра 2008. и 30. марта 2009. године, сви списи кривичних предмета које су поседовали УНМИК-ов ОП и полиција УНМИК-а требало је да буду предати ЕУЛЕКС-у.

В. Околности које се тичу нестанка и вероватног убиства гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића

21. Жалилац је кћерка гђе Зорке Радовановић (предмет бр. 154/09) и г. Милорада Радовановића (предмет бр. 155/09).
22. Жалилац наводи да су њени родитељи нестали у неком тренутку током јуна 1999. године из своје куће у Осек Хиљи, у општини Ђаковица.
23. Жалилац наводи да је нестанак њених родитеља пријављен КФОР-у, МКЦК-у, Црвеном крсту Југославије и УНМИК-у, као и да је, датума који није назначен, достављена кривична пријава Округном јавном тужилаштву (ОЈТ) у Пећи.
24. Жалилац је Комисији доставила копију писма са потврдом доставе датираном на 5. март 2003. године, које је упућено СПГС-у и у коме је стриц жалиоца, брат г. Милорада Радовановића, обавестио СПГС да су гђа Зорка Радовановић и г. Милорад Радовановић вероватно убијени 26. јула 1999. године на свом имању у Осек Хиљи. Они су живели у Осек Хиљи 70 година и нису имали никаквих проблема ни са једним својим суседом; у тренутку дешавања предметних догађаја, њихова кућа је била једина преостала српска кућа у селу. Становници села су испричали породици да су гђа Зорка Радовановић и г. Милорад Радовановић прво били убијени и сахрањени у дворишту своје куће. Наредних дана, непознате особе су покупиле њихове посмртне остатке и сахраниле их у близини спаљене куће. Опљачкано је све оно што је остало на њиховом имању.
25. Жалиочев поднесак садржи и копију кривичне пријаве, датиране на 12. септембар 2007. године, коју је жалиочев брат упутио ОЈТ-у у Пећи против пет именованих особа – од којих је једна из села Скивјане, а четворо из Осек Хиље – које су наводно биле одговорне за убиство жалиочевих родитеља. У кривичној пријави се наводи да су податке о злочину дала два именована становника Осек Хиље.
26. Жалилац је доставила копију кривичне пријаве без датума, упућене канцеларији МКТЈ-а у Београду, која се тиче наводног убиства гђе Зорке и г. Милорада Радовановића. Пријава садржи списак осморо припадника ОВК, на коме се налази пет лица именованих у кривичној пријави упућеној ОЈТ-у у Пећи (видети изнад § 25) и још три именована лица из Осек Хиље, која су наводно одговорна за убиство. У овој пријави су такође наведене две особе, У. С. и А. С, од којих је потоњи командант ОВК из села Бец, које су наводно биле налогодавци убиства. У пријави се такође налази и име И. Л, команданта ОВК задуженог за села Осек Хиља и Пискоте. Даље се наводи да је једна пријава која се тиче овог догађаја првобитно била упућена другим органима, укључујући кривичну пријаву поднету путем адвоката код „надлежних институција у Приштини“.

27. Имена гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића налазе се на списку несталих особа који је МКЦК проследио полицији УНМИК-а 11. фебруара 2002. године, за које су прикупљени анте-мортем подаци. Њихова имена такође се налазе у базама података које су саставили УНМИК-ов КНЛСМ и МКНЛ; у ставкама које се тичу гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића у МКНЛ-овој бази података на мрежи, у релевантним пољима стоји: „Прикупљен довољан број референтних узорака“ и „Није пронађен подударни ДНК“³.

В. Истрага

28. У вези са предметом о коме је овде реч, Комисија је од УНМИК-а добила истражне документе који су се претходно налазили код УНМИК-овог КНЛСМ-а и полиције УНМИК-а (ЈИРЗ, ЈНЛ и ЦЈКИ). Комисија напомиње да је УНМИК потврдио да су достављена сва доступна документа.

29. Из истражног списка се чини да су досијеи о несталом лицу у погледу гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића отворени 2000, односно 2003. године.

30. Истражни спис садржи недатиране обрасце о идентификацији жртве у погледу г. Милорада Радовановића (ЈНЛ-ов предметни спис бр. 2000-000585) и гђе Зорке Радовановић (ЈНЛ-ов предметни спис бр. 2003-000058), у којима је 27. јун 1999. године назначен као датум њиховог нестанка. У обрасцима је такође наведена пуна адреса за контакт, укључујући број телефона и кућну адресу у ужој Србији, сина несталих лица (жалиочев брат).

31. Из истражног списка се види да је кривичну истрагу у погледу гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића покренуо ЦЈКИ полиције УНМИК-а 2002. године, под предметним списом бр. 2002-00079.

32. Спис садржи превод недатиране кривичне пријаве коју је поднео извесни г. Р. С. (непознат однос са жртвама или жалиоцем) Међународном тужиоцу ОЈТ-а у Пећи поводом наводног убиства гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, назначене као предметни спис бр. 2002/00079. У тој кривичној пријави се наводи да је 19. јуна 1999. године група неименованих, наоружаних припадника ОВК „дошла из села Скивјане, провалила у кућу гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића и одвела их у непознатом правцу“. Њихова кућа је била опљачкана и спаљена. Породица је контактирала све релевантне институције и надлежне органе на Косову како би добила информације о судбини гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића; међутим, „никада није примљена никаква повратна информација“.

33. У склопу истражног списка налази се и недатиран ЦЈКИ-јев Извештај о предмету у погледу предметног списка бр. 2002-00079. У извештају се наводи да је предмет проследио Међународни тужилац у Пећи и да је 6. јануара 2003. године „поново додељен“ другом ЦЈКИ-јевом истражитељу. У погледу околности предмета, у извештају се наводи да су гђа Зорка Радовановић и г. Милорада Радовановић убијени „између 25. и 26. јуна 1999. године“, „јер су били српског порекла“. У извештају се затим наводе имена и презимена четворо лица – од којих је двоје из Ђаковице (једно

³База података МКНЛ-а је доступна на адреси: http://www.ic-mp.org/fdmsweb/index.php?w=mp_details&l=en (прегледано 28. маја 2014.).

лице је иста особа именована изнад у § 25), а двоје из Ниша (ужа Србија) – која су идентификована као сведоци.

34. Према Извештају о анте-мортем истрази ЈИРЗ-а полиције УНМИК-а, датираном на 13. децембар 2004. године, и у погледу ЈНЛ-овог предмета бр. 2000-00585, г. Милорад Радовановић је нестало заједно са својом супругом у ноћи 15. јула 1999. године. У пољу истог извештаја „Изјава сведока“ наводи се, међутим, други датум убиства гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића. У извештају стоји да су они наводно убијени у својој кући „27. јуна 1999. године“ од стране „Албанаца“. У тренутку дешавања предметних догађаја, они су били једини Срби у селу Осек Хиља. Њихова тела су била спаљена и „након тога, непознате особе су их сахраниле негде у дворишту“. Према наводу из извештаја, 13. децембра 2004. године, истражитељи полиције УНМИК-а покушали су да ступе у контакт са сином несталих лица, г. Ж. Р, путем његовог броја телефона у ужој Србији; међутим, према речима истражитеља, достављен број телефона био је „погрешан“ па је због тога било „немогуће успоставити контакт са њим“. У закључку извештаја стоји да „након истрага, у овом тренутку није могуће пронаћи непристрасног сведока око места догађаја. Нема информација које указују на локацију НЛ. Овај предмет треба да остане отворен и на чекању код ЈИРЗ-а“. У спису се такође налази засебан Извештај о анте-мортем истрази у погледу гђе Зорке Радовановић, ЈНЛ-ов предмет бр. 2003-00058, такође датиран на 13. децембар 2004. године, у коме су наведени подаци идентични онима у горенаведеном Извештају о анте-мортем истрази. Према наводима из извештаја, ЈНЛ-ов спис у погледу гђе Зорке Радовановић отворен је 2. априла 2003. године.
35. Истражни спис такође садржи копију Недељног извештаја о активностима канцеларије ЈНЛ-а при УНМИК-у, са седиштем у Београду, са датумом 18. септембар 2004. године, упућеног шефу УНМИК-овог КНЛСМ-а у Приштини. Конкретно у погледу случаја г. Милорада Радовановића, у извештају се наводи „још увек у фази провере“.
36. Истражни спис обухвата копију УНМИК-овог Плана ексхумације за 2005. годину и МКЦК-овог Радног листа, датираних на 5. новембар 2011. године. Под бр. 21 МКЦК-овог Радног листа, у пољу „Подаци“ наводи се: „Тела НЛ, г. Милорада и гђе Зорке Радовановић, нестала су 1. јуна 1999. године. Тела су била спаљена, а један сусед је сахранио посмртне остатке. Породица жели достојну сахрану на православном гробљу“. У пољу „Предузете активности“ наводи се: „Предмет на чекању. Имамо убележену тачну локацију, са географским координатама“. У пољу „Потребне активности“ наводи се: „Потребно је пронаћи место и извршити ексхумацију“. У руком исписаној белешци у истом пољу наводи се: „Он је пронашао суседа сведока који му је показао место али није дао никакве информације“.
37. Спис обухвата штампани извод из базе података УНМИК-овог ЈНЛ-а, сачињен 17. маја 2006. године, у чијем пољу „Тип истраге“ стоји „Пост-мортем“. У извештају се наводи да су, „према информацијама које је агенција која је упутила захтев добила од деце несталих особа која тренутно живе у Србији, тела њихових родитеља била су спаљена“ у селу Осек Хиља. Суседи су успели до купе неке од њихових посмртних остатака и сахране их на њиховом земљишту. У извештају су затим дати опис локације земљишта и прецизне назнаке – „20 метара од куће НЛ, између две

светиљке“ – места где су НЛ наводно сахрањени, укључујући и географске координате тог места.

38. У Извештају о пост-мортем истрази УНМИК-овог ЈИРЗ-а, у погледу случајева гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, ЈНЛ-ови предмети бр. 2000-000058 односно 2003-000585, наводи се да су у периоду између 24. октобра и 13. новембра 2005. године истражитељи УНМИК-а телефонским путем контактирали сина несталих лица (на исти број телефона назначен у обрасцу за идентификацију жртве, изнад у § 30), који им је рекао да је добио информацију од именованог суседа Албанца (иста особа поменута изнад у § 25 и 33) из Осек Хиље, о месту где су његови родитељи сахрањени. Горепоменути сусед му је у телефонском разговору описао тачну локацију на којој су његови родитељи сахрањени (иста локација наведена изнад у § 37). Он је такође послао истражитељима скицу локације (налази се у истражном спису). У извештају се такође наводи да су истражитељи накнадно посетили поменутог суседа у Осек Хиљи и обавили разговор са њим, али је он, међутим, негирао да зна било шта о нестанку гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића или о месту где су сахрањени. Према мишљењу истражитеља, „изгледало је као да он нешто зна, али се бојао да говори о гробу“.
39. Из списка се чини да је 12. децембра 2005. године Међународни судија Окружног суда у Пећи, на основу информација достављених од стране УНМИК-овог ЈНЛ-а, издао налог (такође се налази у спису) за ексхумацију, обдукцију и стручну анализу места за које се верује да је гроб гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића.
40. У истражном спису се налазе и документа, укључујући слике, која се односе на ексхумацију извршену 11. маја 2006. године. Према наводима из Привременог теренског извештаја, датираног на 11. мај 2006. године, извршена је ексхумација три различита места према назначеним координатама и према упутствима истражитеља; међутим, ништа није пронађено.
41. Истражни спис такође обухвата и ЦЈКИ-јев недатиран Извештај о случају у погледу предмета бр. 2002-00079, у коме се наводи да су, након што су гђа Зорка Радовановић и г. Милорад Радовановић убијени, њихова тела прво била сахрањена у дворишту од стране два именована суседа. Неколико дана касније, починиоци су се вратили у кућу, ископали тела и запалили их у кући. Након тога, исти суседи наведени изнад поново су сахранили посмртне остатке жртава у дворишту. У једном реду извештаја се наводи „предмет ОП-а, бр. ЦИР 2003/21/ПЕЈ/РС“. Извештај такође садржи списак шесторо идентификованих осумњичених и четворо идентификованих сведока наводног злочина. У спису постоји и штампани извод из ЈИРЗ-ове базе података, сачињен 13. септембра 2007. године, који садржи исте податке као и горепоменуто ЦЈКИ-јев извештај о случају.
42. Спис такође садржи Извештај о анализи случаја ИПЈ-овог ЈИРЗ-а, датиран на 13. септембар 2007. године, у погледу предмета бр. 2002-00079, у коме се налазе имена шесторо особа осумњичених за убиство. У извештају се такође наводи да „не постоји документација да је спроведена прелиминарна истрага у погледу ових жртава. У спису се не налази извештај о инциденту“. У документу се даље наводи:

„Истражитељ даје препоруке да се изврши преглед ОП-овог предмета бр. ЦИР 2003/21/ПЕЈ/РС како би се утврдило да ли овај предметни спис можда садржи додатна документа која би могла бити од великог значаја за истрагу. Нека од имена наведена у бази података о ратним злочинима нису се налазила у предметном спису (можда ОП-Пећ)... Уколико ОП не поседује ту документацију, онда је локација непозната истражитељу.

Информације садржане у спису су оскудне. Дата је препорука да се оствари контакт са четворо сведока и да се узму изјаве сведока са списка у предметном спису, у покушају са се добије доказни материјал у циљу наставка истраге и потенцијалног кривичног гоњења“.

43. Изгледа да је септембра 2008. године ЈИРЗ полиције УНМИК-а размотрио предмет у погледу нестанка гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића. У ЈИРЗ-овом Извештају о прегледу анализе случаја, датираном на 17. септембар 2008. године, наводе се предмети г. и гђе Радовановић, као и трећи предмет извесног г. Д. Ц. (у извештају није назначена повезаност између ових предмета). У извештају је дат сажетак података које су истражитељи прикупили до тог тренутка и, у погледу идентификованог суседа и сведока поменутих изнад (видети §§25, 33, 38), наводи се „истражитељи мисле да је он знао још нешто, али је оклевао да каже. Можемо да пружимо потпуну заштиту и гарантујемо његову безбедност ако нам каже шта зна“, а затим „на основу КНЛСМ-ове базе података, НЛ су мртви према наводу МКЦК-а, али не постоје информације везане за предају посмртних остатака“. Сходно томе, службеник који је разматрао случај дао је препоруку да предмет треба да буде остављен „на чекању“, „у ишчекивању додатних информација“. У пољу извештаја „Прикупљање узорака крви ради анализе ДНК“ наводи се: „Нема података“.

III. ЖАЛБЕ

44. Жалилац се жали на УНМИК-ов наводни пропуст да ваљано истражи нестанак и вероватно убиство њених родитеља. У том погледу, Комисија сматра да се жалилац позива на кршење процедуралног проширења члана 2 Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП).
45. Жалилац се такође жали на душевну бол и патњу које су наводно проузроковане њој и њеној породици овом ситуацијом. У том погледу, она се ослања на члан 3 ЕКЉП.

IV. ПРАВО

A. Наводно кршење процедуралне обавезе сходно члану 2 ЕКЉП

1. Опсег разматрања Комисије

46. При одлучивању о томе да ли сматра да је дошло до повреде члана 2 (процедуралног проширења) ЕКЉП, Комисија узима у обзир постојећу судску праксу, нарочито ону Европског суда за људска права. Међутим, Комисија је такође свесна чињенице да се жалбе упућене њој значајно разликују од оних које су поднете Суду. Као прво,

тужена страна није држава, већ привремена међународна територијална управа овлашћена да обавља привремене дужности на Косову. За УНМИК се не везују никакве сумње у погледу материјалних обавеза сходно члану 2 ЕКЈП. Друго, док су они који су осумњичени за наводна убиства и/или отмице недржавни актери у ограниченом броју предмета пред Европским судом, такви су сви осумњичени у предметима пред Комисијом, углавном, али не искључиво, повезани са сукобом. Комисија мора узети у обзир ове факторе при првобитној процени процедуралних позитивних обавеза међудржавне организације у погледу поступака учињених од стране трећих страна на територији над којом има привремену законодавну, извршну и судску контролу.

47. Пре него што започне разматрање меритума жалби, Комисија би желела да разјасни домен свог разматрања.
48. Комисија напомиње да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно следећим инструментима који се тичу људских права: Универзалној декларацији о људским правима, Европској конвенцији о људским правима и њеним протоколима, Међународном споразуму о грађанским и политичким правима (МСГПП), Међународном споразуму о економским, социјалним и културним правима, Међународној конвенцији о уклањању свих видова расне дискриминације, Конвенцији о уклањању свих видова дискриминације жена, Конвенцији против мучења и осталог окрутног, нечовечног и понижавајућег поступања или кажњавања и Конвенцији о правима детета.
49. Комисија такође примећује да, према члану 1.2 УНМИК-ове Уредбе бр. 2006/12 од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права, Комисија „треба да проучи жалбе уложене од стране било које особе или групе особа које тврде да су жртве кршења (својих) људских права од стране УНМИК-а“. Из тога следи да једино поступци или пропусти који се могу приписати УНМИК-у леже у оквиру надлежности Комисије *ratione personae*. У том погледу, треба напоменути, као што је горе наведено, да од 9. децембра 2008. године, УНМИК више није спроводио извршну власт над косовским судским системом и системом за спровођење закона. УНМИК стога не сноси одговорност за било какво кршење људских права наводно почињено од стране тих тела. У погледу тога што се жалиоци жале на поступке који су се догодили након овог датума, они леже ван надлежности Комисије *ratione personae*.
50. Такође, Комисија наглашава да, што се тиче њене надлежности *ratione materiae*, из члана 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 следи да она може испитати само жалбе које се односе на наводно кршење људских права. То значи да она може да разматра само поступке или пропусти који су предмет жалбе због тога што нису у складу са међународним инструментима људских права наведеним горе у тексту (видети § 48). У конкретним случајевима убиства и нестанака под околностима опасним по живот, није улога Комисије да замени надлежне органе у истрази случаја. Њен задатак је ограничен на разматрање ефикасности кривичне истраге таквих убиства и нестанака, у светлу процедуралних обавеза које проистичу из члана 2 ЕКЈП.

51. Комисија даље напомиње да, сходно члану 2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, она има правну надлежност једино над жалбама које се односе на наводна кршења људских права „до којих је дошло 23. априла 2005. или касније или су произашла из чињеница насталих пре овог датума, при чему су ове чињенице проузроковале континуирано кршење људских права“. Следи да догађаји који су се одиграли пре 23. априла 2005. године генерално леже ван надлежности Комисије *ratione temporis*. Међутим, у мери у којој такви догађаји проузрокују континуирану ситуацију, Комисија има надлежност да разматра жалбе које се односе на ту ситуацију (видети предмет Европског суда за људска права (ЕСЉП), Велико веће [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, бр. 16064/90 и остали, пресуда од 18. септембра 2009, §§ 147-149; ЕСЉП, *Кипар против Турске* [ВВ], бр. 25781/94, пресуда од 10. маја 2001, § 136, ЕКЉП 2001-IV).

2. Поднесци страна

52. Жалилац се жали, у суштини, на повреде права које се односе на недостатак адекватне кривичне истраге у вези са нестанком и вероватним убиством њених родитеља. Жалилац такође наводи да није била обавештена о томе да ли је истрага спроведена и какав је био њен исход.

53. У својим примедбама на меритум жалбе сходно члану 2, СПГС прихвата да је до нестанка и вероватног убиства гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића јуна 1999. године дошло под околностима опасним по живот. Он напомиње да је у том тренутку безбедносна ситуација на Косову била смањена: „КФОР је још увек радио на развоју снаге довољне за одржавање јавне безбедности и реда и мира, и догодио се одређени број озбиљних кривичних инцидената чије су мете били косовски Срби, укључујући отмице и убиства“.

54. СПГС дакле прихвата одговорност УНМИК-а да спроведе истрагу у случају гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића сходно процедуралном делу члана 2 ЕКЉП који проистиче „из процедуралне обавезе спровођења ефикасне истраге у случајевима када смрт настане под сумњивим околностима које се не могу приписати државним агентима“. Према речима СПГС-а, „главна сврха такве истраге је обезбеђивање ефикасне примене домаћих закона којима се штити право на живот, како је дефинисано Уредбом УНМИК-а бр. 1999/1 од 25. јула 1999. о овлашћењима привремене управе на Косову и касније Уредбом УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. о закону који се примењује на Косову“.

55. Ипак, према мишљењу СПГС-а, приликом разматрања жалбе сходно члану 2 треба посветити дужну пажњу „потешкоћама карактеристичним за послератне ситуације као и пратећим проблемима који ограничавају способност истражних органа да спроведу такве истраге“. СПГС затим примећује да се обавезе из члана 2 морају тумачити тако да не намећу немогућ или несразмеран терет надлежним органима. У том погледу, СПГС подсећа на пресуду од 15. фебруара 2011. године коју је донео Европски суд за људска права по предмету *Палић против Босне и Херцеговине*, у којој је, у ставу 70, наведено следеће:

„Суд узима у обзир комплексну ситуацију у Босни и Херцеговини, нарочито у првих десет година након рата. У таквој послератној ситуацији, оно што представља немогућ и/или несразмеран терет мора да се мери врло конкретним чињеницама и контекстом. С тим у вези, Суд напомиње да је више од 100.000 људи убијено, скоро 30.000 људи је нестало, а више од два милиона људи је расељено током рата у Босни и Херцеговини. Избор је неизбежно морао да се направи у смислу послератних приоритета и ресурса. Штавише, након дугог и суровог рата, Босна и Херцеговина је подвргнута поправци унутрашње структуре и политичког система: постављени су ентитети и кантони у складу са Дејтонским мировним споразумом; уведене су споразумне поделе власти како би се обезбедила ефикасна равноправност између „конститутивних народа“ у послератном друштву (видети случај *Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине* [ВВ], бр. 27996/06 и 34836/06, предмет ЕКЉП 2009-...); било је потребно формирати нове институције а постојеће реструктурирати. У послератном периоду могла је да се очекује невољност тадашњих зараћених страна да сарађују са новим институцијама, као што се види у овом предмету. Иако је тешко тачно одредити када се завршио овај процес, Суд сматра да је домаћи правни систем требало да буде у могућности да ефикасно реши нестанке и друга тешка кршења међународног хуманитарног права до 2005. године, након свеобухватне провере постављене полиције и правосуђа и успостављања Одсека за ратне злочине при Суду Босне и Херцеговине.

Након што је све ово размотрено и пошто није било значајног периода неактивности домаћих власти по овом предмету након 2005. године, Суд је закључио да се, с обзиром на тадашње околности прикупљања материјала, може сматрати да је домаћа кривична истрага спроведена у разумном року и експедитивно“.

56. Према мишљењу СПГС-а, УНМИК се суочио са ситуацијом на Косову „од 1999. до 2008. године“ која је веома слична оној у Босни 1995. године. СПГС наводи да је током оружаних сукоба на Косову на хиљаде људи било расељено или нестало. Многи људи који су нестали, отети су, убијени, и сахрањени у необележеним гробовима на територији Косова или ван ње, што је умногоме отежало проналажење и повратак њихових посмртних остатака.
57. СПГС наводи да је током сукоба на Косову на хиљаде људи нестало, најмање 800.000 људи је расељено и на хиљаде њих је убијено. Многе нестале особе су отете и убијене, сахрањене у необележеним гробовима и, „у одређеним случајевима, убијене ван Косова, или су њихови посмртни остаци пребачени и сахрањени ван Косова, чиме је додатно отежано њихово проналажење и преузимање“.
58. Јуна 2002. године, УНМИК је формирао КНЛСМ који је у оквиру свог мандата требало да утврди судбину несталих лица; међутим, он се суочио са многим изазовима на почетку свог рада због претходно урађеног, углавном од стране актера независних од УНМИК-а. Конкретно, СПГС наводи да је сакупљање доказа о ратним злочинима почело са доласком НАТО-а 1999. године, са независним тимовима из неколико земаља који су функционисали под слабом координацијом МКТЈ-а. Недостатак стандардних радних процедура или централизације довео је до проблема са доказима прикупљеним у овој фази. Године 2000, МКТЈ је спровео велику,

централизовану, форензичку операцију у ораховачкој мртвачници, где је применио стандардне радне процедуре за све форензичке тимове осим британског, који је функционисао независно у Приштини. СПГС наводи да су, у покушају да покаже да су злочини били систематски и широко распрострањени, тимови МКТЈ извршили обдукције на што је више тела могуће, вршећи идентификацију у малој мери или је уопште нису вршили; штавише, неидентификована тела која су ексхумирана 1999. године поново су сахрањена на локацијама које још увек нису познате КНЛСМ-у. Након што је МКТЈ окончао своје ангажовање 2000. године, ЈНЛ полиције УНМИК-а наставио је истраге несталих лица у мањем обиму, „*ex-officio*“, без икакве шире стратегије у погледу оптужнице“. Услед тога, прикупљен је велики број неструктурисаних информација.

59. СПГС тврди да је проналажење и идентификовање несталих лица у горе описаном контексту веома тежак и дуготрајан задатак. Он даље тврди да број несталих лица чије је остатке пронашао и идентификовао КНЛСМ „сведочи о његовом напорном раду између 2002. и 2008. године“ и да се „у гробницама и даље проналазе тела и у току су идентификације и повраћаји посмртних остатака члановима породица, често на основу информација садржаних у списима УНМИК-а/КНЛСМ-а“. СПГС даље напомиње да је стога „очигледно да је поступак оснивања система који ће моћи ефикасно да решава нестанке и друга озбиљна кршења међународног хуманитарног права разумљиво постепено“ на Косову, што се огледа у горенаведеном предмету *Палић*. СПГС даље напомиње да се овај процес „ослањао на велики број актера, а не само на УНМИК, на пример на Међународну комисију за нестала лица, Међународни комитет Црвеног крста и домаће организације за нестала лица“.
60. СПГС даље тврди да је професионална, добро обучена и добро опремљена полиција од фундаменталног значаја за спровођење ефикасних истрага и да таква полиција није постојала на Косову након сукоба. У том полицијском вакууму након завршетка сукоба, УНМИК је морао да испочетка изгради нову Косовску полицијску службу, што представља један дуготрајан и изазован задатак који, према наводу СПГС-а, још увек траје. СПГС такође наводи да се полиција УНМИК-а суочила са бројним изазовима током вршења функција спровођења закона, које јој је постепено преносио КФОР у периоду 1999-2000. године. У том погледу, он упућује на Годишњи извештај полиције УНМИК-а за 2000. годину, у коме се даје следећи опис ситуације:

„полиција УНМИК-а је морала да ради у послератном окружењу у ком је затекла беживотна тела и опљачкане и спаљене куће. Етничко насиље је избијало у виду илегалних исељавања, принудних одузимања имовине, спаљивања кућа и физичког насиља над заједницама широм Косова. Бес и тензија су били јако изражени међу свим етничким групама, а појачавали су их извештаји о несталим и умрлим особама. За полицију УНМИК-а је постао императив да успостави ред и да брзо изгради оквир за упис и истрагу злочина.

Све ово је морало да се уради уз ограничене физичке и људске ресурсе. Пошто је ово била прва извршна мисија у историји УН-а, било је неопходно да се на терену разраде концепт, планирање и спровођење. Због двадесет различитих националности које су учествовале на почетку, полицијским руководиоцима је представљало изазован задатак да установе уобичајену праксу за постизање оптималних резултата у једном високо ризичном окружењу“.

61. СПГС наводи да је ЈИРЗ полиције УНМИК-а ангажовао међународну полицију УНМИК-а и припаднике домаће Косовске полицијске службе и усмерио се на кривичну истрагу случајева несталих лица. Њихове обавезе обухватале су проналажење илегалних гробова, идентификацију починилаца и прикупљање доказа везаних за злочин. Припадници међународне полиције УНМИК-а који су радили на предметима несталих лица морали да се прилагоде спровођењу истрага на странијој територији и у странијој земљи, са ограниченом подршком Косовске полиције која је још увек била у развоју.
62. Он даље наводи да након сукоба домаће институције на Косову, укључујући институције за спровођење закона и институције за проналажење несталих лица, нису биле функционалне и да су морале бити успостављене од почетка. Такође, истражитељи су често наилазили на ситуације где појединци који су поседовали релевантне информације о локацији и судбини несталих лица нису желели да открију такве информације. Према наводу СПГС-а, све ове препреке спречавале су полицију УНМИК-а да спроведе истраге сходно стандардима који се могу очекивати од држава са успостављеним институцијама које не наилазе на велики број предмета овакве природе, повезаним са ситуацијама након сукоба.
63. СПГС дакле тврди да су поменута ограничења спречила УНМИК да спроведе све истраге на начин који се „може показати, или се бар очекује од држава са боље успостављеним институцијама и без прилива предмета ове природе повезаних са ситуацијом након сукоба“.
64. Што се тиче УНМИК-ове истраге случаја гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, СПГС на почетку наводи да, према „записима“, полиција УНМИК-а није била упозната са жалиоцем и њеном заинтересованомшћу за истрагу до тренутка уписа жалби код Комисије, априла 2009. године. СПГС наводи да се жалилац није појавила као члан породице ни у једном од докумената које је поседовала полиција УНМИК-а, наиме: у кривичној пријави бр. 2002-00079 поднетој ОЈТ-у у Пећи; у писму које је СПГС-у упутио жалиочев стриц (брат г. Милорада Радовановића) 2003. године; у кривичној пријави коју је син гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића поднео ОЈТ-у у Пећи септембра 2007. године; у обрасцу за идентификацију жртве у погледу гђе Зорке Радовановић, у којој се наводи једино њен син као блиски сродник. СПГС наводи да из тог разлога, „полиција УНМИК-а, нажалост, није била у могућности да контактира жалиоца како би потражила додатне информације у погледу нестанка њених родитеља или било какву могућу назнаку која би довела до њиховог проналажења, или како би обавестила жалиоца о тренутном статусу истраге“.
65. Што се тиче мера које су предузели истражитељи, СПГС наводи да, када су 2001. године прикупљени анте-мортем подаци у погледу гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, истражитељима није дато пуно података о околностима везаним за њихов нестанак, осим адресе за контакт и телефонског броја сина жртава.
66. СПГС наводи да је јануара 2003. године предмет поново додељен другом службенику полиције УНМИК-а и да је размотрен: том приликом, у спису је забележен списак сведока „заједно са њиховим могућим локацијама“. СПГС затим напомиње да је

марта 2003. године, или приближно у то време, СПГС добио писмо од брата г. Радовановића у коме се наводи да су гђа Зорка Радовановић и г. Милорад Радовановић убијени у својој кући и сахрањени у свом дворишту, где су још увек могли да се пронађу њихови посмртни остаци (видети изнад §24). Према наводима СПГС-а, пошто у истражном спису није пронађена ниједна копија ове преписке, „УНМИК није у могућности да потврди да ли је ова преписка пренета“ из канцеларије СПГС-а у полицију УНМИК-а. Како СПГС наводи, 29. марта, односно 2. априла 2003. године, полиција УНМИК-а је извршила упис анте-мортем података у електронску базу података тако да су састављени електронски извештаји о несталим лицима у погледу гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића.

67. СПГС наводи да је септембра 2004. године полиција УНМИК-а присуствовала редовном састанку „Удружења породица“ на коме је, након што је покренуто питање случаја гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, присутан службеник полиције УНМИК-а изјавио да је предмет „још увек у фази провере“. Децембра 2004. године, полиција УНМИК-а покушала је да ступи у контакт са сином жртава, који је био „једини контакт у спису“, али је „његов број телефона био погрешан“ и било је „немогуће контактирати га“. Пошто није било информација које би довеле до могућег проналажења гробног места, полиција УНМИК-а је дала препоруку да предмет остане отворен и на чекању.
68. СПГС даље наводи да је у периоду између 28. октобра и 5. новембра 2005. године полиција УНМИК-а контактирала сина гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, посетила село Осек Хиља и обавила разговор са суседом Албанцем који је наводно сахранио посмртне остатке гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића у дворишту њихове куће. Сусед је негирао да зна било шта о томе где су жртве сахрањене. Према мишљењу истражитеља, изгледа да је он поседовао додатне информације о инциденту, али је оклевао да пружи те информације полицији УНМИК-а. Децембра 2005. године, Окружном суду у Пећи поднет је захтев за налог за ексхумацију, обдукцију и стручну анализу, који је одобрен 12. децембра 2005. године.
69. У мају 2006. године, тим који се састојао од полиције УНМИК-а, антрополога и копача извршио је ексхумацију три различита места у Осек Хиљи пратећи упутства дата у досијеу; међутим, ексхумација није дала резултате. СПГС наводи да „с обзиром на то што су посмртни остаци г. и гђе Радовановић потенцијално могли бити пронађени, предмет је и даље био отворен и на чекању“, а полиција је наставила да истражује њихов нестанак и вероватно убиство.
70. У погледу истраге усмерене ка идентификацији и довођењу пред лице правде починилаца нестанка и вероватног убиства гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, СПГС наводи да је 12. септембра 2007. године син жртава поднео кривичну пријаву ОЈТ-у у Пећи. Према речима СПГС-а, подаци из кривичне пријаве „разликују се од оних који су првобитно пријављени УНМИК-у, јер су пружали много више детаља као и списак наводних осумњичених“. Након што је предмет размотрен 13. септембра 2007. године, дата је препорука да се предмет ОП-а бр. ЦИР 2003/21/ПЕЈ/РС размотри како би се утврдило да ли предметни спис садржи додатна документа од значаја за истрагу. Истражитељ који је разматрао предмет дао је такође

препоруку да се контактира четворо сведока и да се узму њихове изјаве како би се наставило са истрагом и потенцијалним кривичним гоњењем.

71. СПГС наводи да је предмет додатно размотрен септембра 2008. године када је сврстан као „предмет на чекању ради прикупљања додатних информација“. Међутим, према наводу СПГС-а, „полиција УНМИК-а је на располагању имала једино ограничена средства за наставак истраге“ због разних фактора, попут: недостатка информација о околностима везаним за нестанак; недоследних података везаних за датум нестанка гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића и околностима њиховог нестанка; немогућности идентификације и проналажења додатних сведока; невољности сведока да дају комплетне изјаве у погледу нестанка; потпуног одсуства било каквих форензичких доказа; уништења доказног материјала, посебно куће гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, што је онемогућило да истражитељи „приступе њиховој последњој познатој локацији како би сакупили и испитали доказе злочина“. СПГС наводи да је, сходно томе, истрага остала на чекању, до тренутка када је предата ЕУЛЕКС-у, „због одсуства додатних информација и трагова који би омогућили смислену истрагу и као последица потребе давања приоритета ресурсима“.
72. СПГС тврди да је, с обзиром на горепоменуто, полиција УНМИК-а заиста начинила разумне истражне напоре сходно члану 2 ЕКЉП како би утврдила где се налазе гђа Зорка Радовановић и г. Милорада Радовановић и идентификовала могуће починиоце и довела их пред лице правде.

3. Процена Комисије

а) Подношење релевантних списа

73. СПГС примећује да су сви доступни списи који се тичу истраге достављени Комисији.
74. Комисија напомиње да је у члану 15 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 наведено да Комисија може затражити од УНМИК-а да достави било који документ и да је СПГС обавезан да сарађује са Комисијом и пружи неопходну помоћ, што посебно укључује пружање докумената и информација релевантних за жалбе. У том погледу, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права да треба да се извуку закључци на основу понашања тужене стране током поступка, укључујући њен пропуст „да им на руке достави информације без одговарајућег објашњења“ (видети предмет ЕСЉП *Челикбилек против Турске*, бр. 27693/95, пресуда од 31. маја 2005, § 56).
75. Комисија такође напомиње да је правилно одржавање истражних списа који се тичу таквих кривичних дела као што су убиства и нестанци, од отварања истрага до њихове предаје, кључно за наставак таквих истрага и пропуст да се то учини могао би стога сâм по себи покренути питања сходно члану 2.
76. Комисија није у позицији да сама провери потпуност примљених истражних списа. Комисија ће стога проценити меритум жалби на основу докумената који су јој

доступни (у том смислу, видети предмет *Чекојев против Русије*, бр. 39358/05, пресуда ЕСЉП од 15. марта 2011, § 146).

b) *Опита начела која се тичу обавезе спровођења ефикасне истраге сходно члану 2*

77. Комисија напомиње да је позитивна обавеза истраживања нестанака широко прихваћена у међународном праву људских права, макар од случаја Интерамеричког суда за људска права *Веласкез-Родригез* (видети случај *Веласкез-Родригез против Хондураса*, пресуда Интерамеричког суда за људска права (ИАСЉП) од 29. јула 1988, серија Ц бр. 4). КЉП такође наводи да позитивна обавеза проистиче из члана 6 (право на живот), члана 7 (забрана окрутног и нечовечног поступања) и члана 9 (право на слободу и безбедност особе), тумачено заједно са чланом 2(3) (право на ефикасан правни лек) МСГПП (видети КЉП, Општи коментар бр. 6, 30. април 1982, § 4; КЉП, Општи коментар бр. 31, 26. мај 2004, §§ 8 и 18, СГПП/Ц/21/Рев.1/Дод. 13); видети такође, између осталог, КЉП, *Мухамед Ал-Авани против Либијске Аранске Цамахирије*, саопштење бр. 1295/2004, разматрања од 11. јула 2007, СГПП/Ц/90/Д/1295/2004). Обавеза истраживања нестанака и убистава такође је утврђена у Декларацији УН-а о заштити свих особа од принудног нестанка (А/Res/47/133, 18. децембар 1992.) и додатно је разрађена у смерницама УН-а као што су Приручник УН-а о ефикасној превенцији и истрази ванправних арбитражних и преких егзекуција (1991) и „Смернице о спровођењу истрага Уједињених нација у вези са наводним масакрима“ (1995). Важност обавезе је потврђена усвајањем Међународне конвенције за заштиту свих особа од принудног нестанка 2006. године, која је ступила на снагу 23. децембра 2010. године.
78. Да би се бавила тврдњама жалиоца, Комисија се посебно осврће на добро утврђену судску праксу Европског суда за људска права о процедуралним обавезама сходно члану 2 ЕКЉП. Суд је сматрао да „Обавеза заштите права на живот сходно члану 2 Конвенције, тумачена заједно са општом дужношћу државе сходно члану 1 Конвенције 'да осигура свакоме унутар [своје] надлежности права и слободе дефинисане у Конвенцији', имплицитно захтева постојање неког облика ефикасне званичне истраге када су појединци убијени“ (видети, *mutatis mutandis*, ЕСЉП, *Мекен и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 27. септембра 1995, § 161, Серија А бр. 324; и ЕСЉП, *Каја против Турске*, пресуда од 19. фебруара 1998, § 105, *Извештаји о пресудама и одлукама 1998-I*; видети такође ЕСЉП, *Јасинскис против Летоније*, бр. 45744/08, пресуда од 21. децембра 2010, § 71). Обавеза спровођења такве истраге проистиче у свим случајевима убистава и осталих сумњивих смртних случајева, без обзира на то да ли су починиоци приватна лица или државни агенти, или су непознати (видети ЕСЉП, *Колеви против Бугарске*, бр. 1108/02, пресуда од 5. новембра 2009, § 191).
79. Европски суд је такође навео да процедурална обавеза пружања неког облика ефикасне званичне истраге такође постоји када је појединац нестао под околностима опасним по живот и није ограничена на случајеве када је очигледно да је нестанак проузрокован од стране државног агента (видети ЕСЉП [ВВ], предмет *Варнава и остали против Турске*, наведен у § 51 изнад у тексту, при § 136).
80. Надлежни органи морају сами предузети радње када им се скрене пажња на одређени предмет и не смеју препустити подношење формалне жалбе или одговорност за

спровођење било каквих истражних поступака иницијативи блиских сродника (видети ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, бр. 21689/93, пресуда од 6. априла 2004, § 310; видети такође ЕСЈП, *Исајева против Русије*, бр. 57950/00, пресуда од 24. фебруара 2005, § 210).

81. Успостављајући стандарде ефикасне истраге, Суд је навео да „истрага, поред независности, приступачности за породицу жртве, спровођења разумном брзином и експедитивношћу, пружања довољног елемента јавне критике истраге и њених резултата, такође мора бити ефикасна у смислу да може довести до утврђивања тога да ли је смрт изазвана незаконитим путем и, ако је то случај, до идентификације и кажњавања одговорних лица (видети ЕСЈП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 51; при § 191; видети такође ЕСЈП, *Палић против Босне и Херцеговине*, бр. 4704/04, пресуда од 15. фебруара 2011, § 63). То није обавеза пружања резултата, већ употребе средстава. Надлежни органи морају предузети све могуће разумне кораке да би обезбедили доказе који се тичу инцидента, укључујући, између осталог, сведочења очевидаца, форензичке доказе и, када је то применљиво, аутопсију која пружа потпун и тачан запис о повреди и објективну анализу клиничких налаза, укључујући узрок смрти. Сваки недостатак у истрази који спречава да се њоме установи узрок смрти или одговорна особа или особе ствара ризик да таква истрага неће испунити овај стандард (видети ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен горе у тексту, при § 312; и *Исајева против Русије*, наведен горе у тексту, при § 212).
82. Конкретно, закључак истраге мора бити заснован на детаљној, објективној и непристрасној анализи свих релевантних елемената. Пропуст праћења очигледног следа истраге нарушава, у одлучујућој мери, могућност да се њоме утврде околности случаја и идентитет одговорних лица (видети ЕСЈП, *Колеви против Бугарске*, наведен изнад у § 78, при § 201). Међутим, природа и степен разматрања којима се испуњава минимални праг ефикасности истраге зависи од околности конкретног случаја. Они се морају проценити на основу релевантних чињеница и у погледу практичних реалних околности истражних радњи (видети ЕСЈП, *Велсеа и Мазарев против Румуније*, бр. 64301/01, пресуда од 1. децембра 2009, § 105).
83. У том контексту подразумева се услов ажурности и разумне експедитивности. Чак и у ситуацијама када можда постоје препреке или потешкоће које спречавају напредак истраге, брза реакција надлежних органа је од кључног значаја за одржавање поверења јавности у њих у погледу поштовања владавине права и спречавања тајних завера и толерисања незаконитих радњи (видети случај *Пол и Одри Едвардс против Уједињеног Краљевства*, предмет бр. 46477/99, пресуда ЕСЈП од 14. марта 2002, § 72, ЕКЈП 2002 II).
84. Конкретно, у погледу особа које су нестале и касније пронађене мртве, што није случај у овом предмету, Суд је навео да се поступцима ексхумације и идентификације посмртних остатака не исцрпљује обавеза сходно члану 2 ЕКЈП. Суд сматра да „процедурална обавеза која проистиче из нестанка генерално не престаје све док су локација и судбина особе неизвесни, те је она стога континуираног карактера“ (случај ЕСЈП *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен у § 81 изнад, при § 46; у истом смислу, случај ЕСЈП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 51, при § 148, *Аслаканова и остали против Русије*, бр.

2944/06 и остали, пресуда од 18. децембра 2012, § 122). Међутим, Суд такође наглашава да ова процедурална обавеза „не престаје да постоји чак ни након проналажења тела... Тиме се расветљава само један аспект судбине несталих лица и генерално остаје обавеза да се објасне нестанак и смрт, као и да се идентификује и кривично гони сваки починитељ незаконитих дела који има везе са тим нестанком и смрћу“ (случај *Палић против Босне и Херцеговине*, предмет ЕСЈП наведен изнад, у § 46; у истом смислу случај *Варнава и остали против Турске*, предмет ЕСЈП [ВВ] наведен изнад у § 51, при § 145). Иако проналажење и накнадна идентификација посмртних остатака жртве сами по себи могу представљати значајан успех, процедурална обавеза сходно члану 2 и даље постоји (видети случај *Палић против Босне и Херцеговине*, предмет ЕСЈП наведен изнад, у § 64).

85. Што се тиче захтева за јавни надзор, Суд је даље навео да мора постојати довољан елемент јавног надзора над истрагом или њеним исходима да би се осигурала одговорност у пракси, као и у теорији. Потребан степен јавног надзора може се знатно разликовати од случаја до случаја. Међутим, у свим случајевима, најближи сродник жртве мора бити укључен у поступак у оној мери која је неопходна за заштиту његових или њених легитимних интереса (видети случај ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали*, наведен у § 80 изнад, при §§ 311-314; ЕСЈП, *Исајева против Русије*, наведен у § 80 изнад, при §§ 211-214 и случајеве наведене у њему; ЕСЈП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 7. јула 2011, бр. 55721/07, § 167, ЕКЈП 2011.).

86. Суд је такође истакао огроман значај који ефикасна истрага има у утврђивању истине о ономе што се догодило, не само због породица жртава, већ и због жртава сличних злочина, као и опште јавности, која има право да сазна шта се догодило (ЕСЈП [ВВ], *Ал-Масри против Бивше југословенске Републике Македоније*, бр. 39630/09, пресуда од 13. децембра 2012, § 191). Уједињене нације су такође уверене у значај права на истину. Према речима Генералног секретара УН-а, „право на истину подразумева свест о потпуној и комплетној истини о повредама права и догађајима који су се одиграли, карактеристичним околностима везаним за њих и о учесницима у њима. У случају несталих лица... то подразумева и право на откривање судбине и локације жртве“ (видети Извештај Генералног секретара УН-а, *Нестала лица*, документ УН-а А/67/267, 8. август 2012, § 5; видети такође Савет за људска права УН-а, Резолуције 9/11 и 12/12: *Право на истину*, 24. септембар 2008 и 12. октобар 2009; видети такође Извештај Специјалног известиоца о унапређењу и заштити људских права и основних слобода током борбе против тероризма, Бен Емерсон, *Оквирни принципи за обезбеђивање одговорности јавних функционера за тешка и систематска кршења људских права почињена у контексту државних анти-терористичких иницијатива*; документ УН-а А/НРС/22/52, 1. март 2013.).

с) *Применљивост члана 2 на контекст Косова*

87. Комисија је свесна чињенице да су се нестанак и вероватно убиство гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића догодили убрзо након распоређивања УНМИК-а на Косову, одмах након оружаног сукоба, када су били распрострањени криминал, насиље и мањак безбедности.

88. Са своје стране, СПГС не оспорава да је УНМИК имао обавезу да истражи овај предмет сходно члану 2 ЕКЈП. Међутим, према наводима СПГС-а, јединствене околности које се односе на косовски контекст и распоређивање УНМИК-а у првој фази његове мисије треба да буду узете у разматрање при процени питања да ли је ова истрага у сагласности са чланом 2 ЕКЈП. У суштини, СПГС тврди да на УНМИК није могуће применити исте стандарде који се примењују на државу у уобичајеној ситуацији.
89. Комисија сматра да аргументи које је изнео СПГС покрећу два главна питања: прво питање је да ли стандарди члана 2 настављају да се примењују у ситуацији када постоји сукоб или опште насиље, а друго је да ли треба сматрати да се такви стандарди у потпуности примењују на УНМИК.
90. Што се тиче применљивости члана 2 на УНМИК, Комисија подсећа да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно одређеним инструментима који се тичу људских права, укључујући ЕКЈП. С тим у вези, Комисија је већ закључила да је тачно да се привремени карактер УНМИК-а и тешкоће с њим у вези морају прописно узети у обзир у погледу бројних ситуација, али ни у ком случају се ови елементи не смеју схватити као изговор за смањење стандарда у поштовању људских права, који су прописно уграђени у мандат УНМИК-а (видети случај ХРАП, *Милогорић и остали*, бр. 38/08 и остали, мишљење од 24. марта 2011, § 44; случај *Бериша и остали*, бр. 27/08 и остали, мишљење од 23. фебруара 2011, § 25; случај *Лалић и остали*, бр. 09/08 и остали, мишљење од 9. јуна 2012, § 22).
91. У погледу применљивости члана 2 на ситуације у којима постоји сукоб или опште насиље, Комисија подсећа да је Европски суд за људска права утврдио применљивост члана 2 на послератне ситуације, укључујући оне у земљама тадашње Југославије (видети, између осталих примера, случај ЕСЈП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 81 и случај ЕСЈП, *Јуларић против Хрватске*, бр. 20106/06, пресуда од 20. јануара 2011.). Суд даље наводи да процедурална обавеза сходно члану 2 наставља да се примењује на „различите безбедносне околности, укључујући оне у контексту оружаног сукоба“ (видети ЕСЈП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, наведен изнад у § 85, при § 164; видети такође случај *Гулеч против Турске*, пресуда ЕСЈП од 27. јула 1998, § 81, Извештаји 1998-IV; случај *Ерги против Турске*, пресуда ЕСЈП од 28. јула 1998, §§ 79 и 82, Извештаји 1998-IV; случај ЕСЈП *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен изнад у § 80, при §§ 85-90, 309-320 и 326-330; случај *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 80, при §§ 180 и 210; случај *Канлибаши против Турске*, бр. 32444/96, пресуда ЕСЈП од 8. децембра 2005, §§ 39-51).
92. Суд је признао да „у случајевима када смрт [и нестанак] која је предмет истраге сходно члану 2, настане под околностима општег насиља, оружаног сукоба или побуне, истражитељи могу наићи на препреке и конкретна ограничења могу захтевати употребу мање ефикасних истражних мера или могу довести до одлагања истраге“ (видети ЕСЈП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*,

наведен изнад, при §164; случај *Базоркина против Русије*, бр. предмета 69481/01, пресуда ЕСЉП од 27. јула 2006. године, § 121). Суд је ипак закључио да обавеза према члану 2 која се тиче заштите живота подразумева да, чак и у условима нарушене безбедности, морају бити предузети сви разумни кораци како би се обезбедила ефикасна, независна истрага у вези са наводним кршењима права на живот (видети, између много осталих примера, ЕСЉП, случај *Каја против Турске*, наведен у § 78 изнад, при §§ 86-92; ЕСЉП, случај *Ерги против Турске*, наведен изнад, при §§ 82-85; *Танрикулу против Турске*, ЕСЉП [ВВ], бр. 23763/94, пресуда од 8. јула 1999, §§ 101-110, ЕКЉП 1999-IV; ЕСЉП, *Кашијев и Акајева против Русије*, бр. 57942/00 и 57945/00, пресуда од 24. фебруара 2005, §§ 156-166; ЕСЉП, *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 80, при §§ 215-224; ЕСЉП, *Мусајев и остали против Русије*, бр. 57941/00 и остали, пресуда од 26. јула 2007, §§ 158-165).

93. Слично томе, КЉП је закључио да се право на живот, укључујући процедуралне гаранције, сматра врховним правом од кога није дозвољено никакво одступање чак ни у ванредним околностима када је угрожен живот нације (видети, КЉП, Општи коментар бр. 6, наведен изнад у § 77, при § 1; КЉП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, саопштење бр. 1447/2006, разматрања од 22. априла 2009, § 11.2, СГПП/Ц/95/Д/1447/2006). Такође, КЉП је напоменуо применљивост чланова 2 (3), 6 и 7 МСГПП, уз посебни осврт на УНМИК-ову обавезу да спроведе ваљане истраге у вези са нестанцима и отмицама на Косову (видети КЉП, Закључне примедбе Комитета за људска права: Косово (Србија), 14. август 2006, §§ 12-13, СГПП/Ц/УНК/ЦО/1).

94. Комисија разуме потешкоће са којима се УНМИК сусрео током прве фазе свог ангажовања. Комисија напомиње да је одговарајућа важност која је дата питању несталих лица на Косову значила да је УНМИК морао да узме у обзир како хуманитарну, тако и кривичну димензију ситуације. Конкретно, Комисија сматра да су важност која се приписује кривичним истрагама и потешкоће на Косову које су ограничиле могућност истражних органа да спроведу такве истраге, довеле до тога да буде од кључног значаја да УНМИК од самог почетка успостави окружење које погодује обављању значајних истрага. Ово подразумева успостављање система који обухвата елементе попут расподеле свеобухватне одговорности у погледу надзора и праћења напретка истрага, обезбеђивања редовних извештаја о напретку истрага као и поступка прописне предаје случајева међу службеницима или јединицама полиције УНМИК-а. Такав систем би такође требало да узме у обзир потребу за заштитом жртава и сведока (видети, *mutatis mutandis*, случај *P.P. и остали против Мађарске*, бр. 19400/11, пресуда ЕСЉП од 4. децембра 2012, §§ 28-32), као и да се размотри нарочита рањивост расељених лица у периоду након сукоба (видети ЕСЉП [ВВ], *Саргсиан против Азербејџана*, бр. 40167/06, одлука од 14. децембра 2011, § 145; и ЕСЉП [ВВ], *Чигаров и остали против Јерменије*, бр. 13216/05, одлука од 14. децембра 2011, § 146). Иако схвата да је до распоређивања и организовања полиције и правосудног апарата дошло постепено, Комисија сматра да је овај процес завршен 2003. године када је Генерални секретар УН-а описао полицију и правосудни систем на Косову као системе који „добро функционишу“ и који су „одрживи“ (видети § 17 изнад).

95. Комисија даље напомиње да њен задатак није да испита релевантну праксу или наводне препреке спровођењу ефикасне истраге *in abstracto*, већ само у вези са

њиховом конкретном применом на одређене околности везане за ситуацију која је предмет жалбе пред Комисијом (видети ЕСЉП, *Броган и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 29. новембра 1988, § 53, Серија А, бр. 145-Б). Комисија стога закључује да природа и степен јавног надзора у погледу тога да ли ефикасност истрага испуњава минимални праг зависе од околности одређеног предмета. Из тих разлога, Комисија сматра да ће, у погледу сваког предмета, утврдити да ли су предузети сви разумни кораци за спровођење ефикасне истраге као што то налаже члан 2, узимајући у обзир реалне околности истражног посла на Косову.

d) *Усаглашеност са чланом 2 у овом предмету*

96. Што се тиче конкретних околности у вези са овим предметом, Комисија напомиње да су постојала кашњења и недостаци у спровођењу истраге од њеног почетка, имајући у виду да је почетни ступањ истраге од изузетног значаја. Међутим, у светлу горе описаних напомена у вези са њеном ограниченом временском надлежношћу (видети § 51), Комисија подсећа да је она надлежна *ratione temporis* да процењује усклађеност истраге са чланом 2 ЕКЉП само за период након 23. априла 2005. године, узимајући у обзир статус предмета тог датума (ЕСЉП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 81, при § 70). Период који је предмет разматрања завршава се 9. децембра 2008. године, када је ЕУЛЕКС преузео одговорност у области управљања правдом (видети §§ 19-20 изнад).
97. Комисија напомиње да иако из документације у истражном спису није могуће утврдити тачан датум када је УНМИК-у пријављен нестанак гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, ЈНЛ УНМИК-а је у неком тренутку током 2000. године отворио досије о несталом лицу у погледу г. Милорада Радовановића и забележио га као предметни спис бр. 2000-000585. Најкасније до фебруара 2002. године (видети изнад § 27), УНМИК је од МКЦК-а добио анте-мортем податке у погледу гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, који су такође садржали адресу за контакт и број телефона њиховог сина, жаличевог брата, у ужој Србији. Упркос томе што је УНМИК био упознат са чињеницом да су г. Милорад Радовановић и гђа Зорка Радовановић нестали заједно, ЈНЛ је отворио досије о несталом лицу у погледу гђе Зорке Радовановић тек 2003. године, под предметним списом бр. 2003-00058, како се наводи у извештају полиције УНМИК-а, поменутом изнад у § 34).
98. Комисија напомиње да је 2002. године ОЈТ-у у Пећи поднета прва кривична пријава у погледу наводне отмице и убиства гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, што је убрзало покретање кривичне истраге ЈИРЗ-а полиције исте године, под предметним списом бр. 2002-00079. Како признаје СПГС, од неког тренутка 2003. године, полицији УНМИК-а су достављена имена и могуће локације наводних починилаца (видети изнад § 66). Такође, маја 2003. године, путем писма које је породица г. Милорада Радовановића упутила СПГС-у, УНМИК је сазнао за место где су гђа Зорка Радовановић и г. Милорад Радовановић можда сахрањени, и од њега је затражено да предузме активности у том погледу. Информација да су гђа Зорка Радовановић и г. Милорад Радовановић можда сахрањени „негде“ у дворишту своје куће такође се налазила у ЈИРЗ-овом Извештају о анте-мортем истрази од 13. децембра 2004. године (видети изнад § 34).

99. Међутим, Комисија напомиње да у спису не постоје докази да је полиција УНМИК-а спровела било какву активност како би испратила ове трагове или на захтев породице жалиоца. Комисија напомиње да се једине активности које је спровела полиција УНМИК-а, од тренутка пријаве нестанка 2000. до октобра 2005. године, односе углавном на попуњавање образаца за идентификацију жртве и бележења анте-мортем података које су доставили други актери, попут МКЦК-а или жалиочеве породице. Комисија такође напомиње да једина документована истражна активност у овом периоду – наиме, наводно неуспели покушај полиције УНМИК-а да контактира жалиочевог брата телефонским путем децембра 2004. године – поред тога што је постојало закашњење, није била ревносно спроведена. Комисија примећује да је након годину дана полиција УНМИК-а успела да контактира жалиочевог брата на исти број телефона који је био наведен у обрасцима за идентификацију жртве и доступан истражитељима, а који је сматран „погрешним“ у ЈИРЗ-овом Извештају о анте-мортем истрази од 13. децембра 2004. године (видети изнад § 34). Комисија такође примећује са забринутошћу опречне изјаве садржане у истом извештају, наиме, да су гђа Зорка Радовановић и г. Милорад Радовановић били сахрањени „негде у дворишту“ своје куће и закључак истражитеља да „нису постојале информације које би довеле до проналажења НЛ“.
100. У погледу периода под њеном правном надлежношћу, почевши од 23. априла 2005. године, Комисија напомиње да је након тог критичног датума настављен пропуст спровођења неопходних истражних радњи, укључујући и оне у почетној фази истраге. Следствено томе, нису решени недостаци који су постојали до тог датума. Тако је, у складу са настављеном обавезом спровођења истраге (видети изнад § 84), процена целокупне истраге доведена под период надлежности Комисије.
101. Комисија напомиње да је полиција УНМИК-а (ЈНЛ и ЈИРЗ) заиста спровела одређену истрагу у периоду између октобра 2005. и маја 2006. године, која је била усмерена углавном на проналажење тела гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића. У периоду између октобра и новембра 2005. године, полиција УНМИК-а је контактирала жалиочевог брата и са њим обавила телефонски разговор; полиција УНМИК-а је посетила село Осек Хиља и обавила разговор са суседом који је назначен од стране жалиочевог брата као потенцијални сведок; Окружни суд у Пећи је примио судски налог за ексхумацију децембра 2005. године; маја 2006. године обављена је ексхумација наводног места где су сахрањени гђа Зорка Радовановић и г. Милорад Радовановић, али без резултата.
102. Ипак, Комисија примећује да наведене истражне активности нису спроведене са неопходном ажурношћу и темељношћу. Комисија напомиње да УНМИК није дао никакво објашњење због чега је ископавање могућег гробног места спроведено приближно шест месеци након издавања судског налога. Комисија даље напомиње да се у спису не налазе изјаве сведока узете од жалиочевог брата и суседа, које је испитала полиција УНМИК-а. Комисија напомиње да није у реду одбити испитивање потенцијалних сведока само због тога што полиција претпоставља да они неће бити непристрасни (видети изнад § 34).
103. Даље, у спису не постоје назнаке да је полиција УНМИК-а у том тренутку начинила било какав напор да попуни празнине у истрази спроведеној до тада, укључујући проналажење и испитивање потенцијалних сведока и осумњичених из Осек Хиље и

околних села. Комисија напомиње са великом забринутошћу да, иако у истражном спису стоји да је у периоду под разматрањем полиција УНМИК-а била упозната са именима и локацијама неколико потенцијалних сведока и осумњичених, није предузела никакве активности да их пронађе и са њима обави разговор.

104. Комисија напомиње да су септембра 2007. године предмет размотрили истражитељи УНМИК-овог ЈИРЗ-а и да су јасно изјавили да „не постоји документација да је спроведена прелиминарна истрага у погледу ових жртава. У спису нема извештаја о инциденту“. Службеник који је вршио преглед наговестио је да можда недостаје део истражног списка пошто су у њему недостајала имена свих потенцијалних сведока и осумњичених из ЈИРЗ-ове базе података у погледу случаја гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића. Истражитељ који је разматрао предмет дао је препоруку да се пронађе комплетан спис и да се обави разговор са свим сведоцима и осумњиченима; међутим, у спису не постоји назнака да је било која од ових препорука касније спроведена.

105. Комисија напомиње да је септембра 2008. године обављен још један преглед предмета. Комисија примећује да том приликом није споменут спис који недостаје нити чињеница да је полицији достављен списак потенцијалних сведока и осумњичених (чак ни уз кривичну пријаву поменути изнад у § 101), и да по том питању није предузета никаква активност. Једини коментар истражитеља који су разматрали предмет био је да је сусед кога је 2005. године УНМИК-ов ЈИРЗ испитао као потенцијалног сведока вероватно из страха скривао информације. Због тога је дата препорука да се понуди заштита горенаведеном сведоку. У истражном спису не постоје назнаке да је то учињено. Комисија такође напомиње да је током разматрања предмета истражитељ задужен за то напоменуо да од септембра 2008. године не постоје информације о томе да ли су од чланова породице узети узорци за ДНК анализу. Није јасно када је извршено прикупљање ДНК података – што представља основни истражни корак код ове врсте истрага – и која институција је то обавила.

106. У светлу горе поменутих пропуста, Комисија се не слаже са СПГС-ом да су полицији УНМИК-а била доступна ограничена средства за наставак истраге случаја због фактора попут мањка информација, истражних трагова и форензичких доказа, недоследности везаних за датум нестанка гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића или невољности сведока да пружи информације о случају. У том погледу, Комисија је већ напоменула да проналажење неопходних информација којима би се попуниле празнине у истрази представља главни циљ сваке истражне активности. Дакле, истражни органи не би требало да користе недостатак информација као аргумент да оправдају своју неактивност. Као што је показано, уместо да активно трага за информацијама и траговима, полиција УНМИК-а је једноставно чекала да се додатне информације појаве саме од себе.

107. Очигледан недостатак адекватне реакције полиције УНМИК-а могао је да укаже починиоцима на то да надлежни органи нису могли, или да нису били вољни, да истраже таква кривична дела. Такав став надлежних органа према најозбиљнијим злочинима у било ком друштву, а нарочито у околностима након сукоба, неминовно ствара културу некажњивости међу починиоцима злочина и може само да доведе до погоршања ситуације. Проблеми са којима се УНМИК сусрео на почетку своје

мисије, који су размотрени изнад, не оправдавају такву неактивност, било на почетку или касније.

108. Комисија је већ напоменула принцип да је правилно вођење истражних списа у погледу злочина попут убистава и нестанака, од покретања истраге до њихове предаје, од кључне важности за наставак таквих истрага и да би тако могло, само по себи, покренути питања из члана 2. Комисија такође напомиње да је из овог предмета очигледно да је неправилно вођење истражног списка, поред неадекватног разматрања предмета, озбиљно угрозило ефикасност истраге и њеног наставка, укључујући истрагу коју је спровео ЕУЛЕКС.
109. Комисији такође није јасно да ли је тужилац размотрио ову истрагу на било ком ступњу. У том погледу, Комисија напомиње да је УНМИК добио две кривичне пријаве које се тичу нестанка и вероватног убиства гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, које су поднете ОЈТ-у у Пећи 2002. односно 2007. године. Међутим, у спису се не налазе никаква званична упутства ниједног тужиоца.
110. Комисија је свесна чињенице да дужност спровођења истраге није прекршена само због тога што истрага није довела до задовољавајућег резултата. Ипак, таква истрага мора да се спроведе на озбиљан начин и не сме да буде пука формалност.
111. Комисија сматра да, узимајући у обзир све околности из овог предмета, УНМИК није предузео све разумне кораке како би пронашао гђу Зорку Радовановић и г. Милорада Радовановића или идентификовао починиоце и извео их пред лице правде. У том погледу, Комисија сматра да истрага није била одговарајућа и није била усклађена са захтевима брзине, експедитивности и ефикасности (видети § 81 изнад), као што то налаже члан 2.
112. Што се тиче захтева за јавни надзор, Комисија подсећа да члан 2 такође захтева укључивање блиског сродника жртве у истрагу у мери која је неопходна да се заштите његови или њени легитимни интереси.
113. СПГС у суштини признаје да није било никаквог контакта између УНМИК-а и жалиоца. Он не оспорава идентитет жалиоца као кћерке гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића нити њен статус жртве у поступку пред Комисијом. Међутим, у циљу процене усаглашености истраге са чланом 2 ЕКЈП, СПГС тврди да полиција УНМИК-а није знала за постојање жалиоца нити за њену „заинтересованост за истрагу“. СПГС наводи да обрасци за идентификацију жртве које је издао УНМИК-ов ЈНЛ од блиских сродника жртава садрже једино име жалиочевог брата и да се жалиочево име није налазило у кривичним пријавама поднетим ОЈТ-у у Пећи.
114. У том погледу, Комисија прво напомиње да остала документа из истражног списка (попут Извештаја о пост-мортем истрази од 17. маја 2006. године, поменутог изнад у § 37, у коме стоји: „Према информацијама које је агенција која је упутила захтев добила од *деце* НЛ, која тренутно живе у Србији“) указују на то да су гђа Зорка Радовановић и г. Милорад Радовановић имали више од једног детета. Друго, Комисија напомиње да би полиција УНМИК-а сазнала за интересовање жалиоца за истрагу да је детаљно истражила случај, укључујући све родбинске везе г. Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића.

115. Што се тиче учешћа остатка жалиочеве породице у истрази, Комисија напомиње да, упркос томе што су они пријавили нестанак гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића органима УНМИК-а у различитим навратима (на пример, жалиочев стриц је послао писмо СПГС-у марта 2003. године, а кривичне пријаве су поднете ОЈТ-у у Пећи 2002. и 2007. године), из истражног списка се види да је полиција УНМИК-а контактирала жалиочеву породицу (конкретно њеног брата) само једном, телефоном, октобра или новембра 2005. године, са циљем да затражи додатне информације у погледу потенцијалног гробног места његових родитеља. Комисија такође напомиње да у спису не постоје назнаке да је након тог контакта жалиочева породица заправо била обавештена о резултатима ексхумације. Такође, чини се да током целе истраге уопште није узета изјава сведока од чланова жалиочеве породице.

116. Из тог разлога, Комисија сматра да истрага није била доступна жалиоцу и њеној породици, како налаже члан 2.

117. У светлу мана и недостатака који су горе описани, Комисија закључује да УНМИК није спровео ефикасну истрагу убиства гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића. У складу с тим, постојало је кршење члана 2, процедуралног проширења, ЕКЉП.

В. Наводно кршење члана 3 ЕКЉП

118. Комисија сматра да се жалилац позива, у суштини, на повреду права на забрану нечовечног или понижавајућег поступања, загарантованог чланом 3 ЕКЉП.

1. Опсег разматрања Комисије

119. Комисија ће размотрити наводе сходно члану 3 ЕКЉП, примењујући исти опсег разматрања који је предвиђен чланом 2 (видети §§ 46 - 51 горе у тексту).

120. Комисија подсећа да је Европски суд за људска права закључио у много наврата да ситуација принудног нестанка покреће повреду члана 3 у погледу блиских сродника жртве. Он наглашава да, у вези са чланом 3, „суштина те повреде не лежи толико у чињеници да је члан породице 'нестао', већ се односи на реакције и ставове надлежних органа на насталу ситуацију након што им је предочена“ (видети нпр. ЕСЉП [ВВ], *Чакићи против Турске*, бр. 23657/94, пресуда од 8. јула 1999, § 98, *ЕКЉП*, 1999-IV; ЕСЉП [ВВ], *Кипар против Турске*, бр. 25781/94, пресуда од 10. маја 2001, § 156, *ЕКЉП*, 2001-IV; ЕСЉП, *Орхан против Турске*, бр. 25656/94, пресуда од 18. јуна 2002, § 358; ЕСЉП, *Базоркина против Русије*, наведен изнад у § 146, при § 139; ЕСЉП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 81, при § 74; ЕСЉП, *Алпату Исраилова против Русије*, бр. 15438/05, пресуда од 14. марта 2013, § 69; видети такође ХРАП, *Здравковић*, бр. 46/08, одлука од 17. априла 2009, § 41). „Сродник може тврдити да је жртва понашања надлежних органа посебно у погледу тих реакција и ставова“ (видети, између осталог, случај Ер и остали против Турске, бр. предмета 23016/04, пресуда ЕСЉП од 31. јула 2012, § 94).

121. На крају, када се ради о душевној патњи изазваној реакцијама надлежних органа на нестанак, наводна повреда је у супротности са материјалним елементом члана 3

ЕКЈП, а не са процедуралним елементом, као што је то случај у погледу члана 2 (ЕСЈП, *Гелајев против Русије*, бр. 20216/07, пресуда од 15. јула 2010, §§ 147-148).

2. Поднесци страна

122. Комисија сматра да се жалилац позива, у суштини, на повреду права на забрану нечовечног или понижавајућег поступања, загарантованог чланом 3 ЕКЈП.
123. Жалилац се такође, у суштини, жали на то да су недостатак информација и неизвесност у погледу нестанка чланова њене породице, нарочито због пропуста УНМИК-а да ваљано истражи њихов случај, проузроковали душевну патњу њој и њеној породици.
124. У погледу члана 3, СПГС признаје да је Европски суд за људска права утврдио у својој судској пракси да ситуација у којој се налазе сродници несталих лица може да открије нехумано и понижавајуће поступање које је у супротности са чланом 3. Конкретно, Суд је утврдио да закључак о постојању такве повреде није ограничен на ситуације када се окривљени надлежни орган сматра одговорним за нестанак, већ да такав закључак може да се изведе у случајевима када се „пропуст надлежних органа да реагују на захтев сродника за информације или препреке које им се нађу на путу – остављајући их да поднесу највећи терет покушаја да открију било какве чињенице – може сматрати грубим, континуираним и безобзирним непоштовањем обавезе да се пронађу нестала лица и утврди њихова судбина“.
125. У погледу ангажованости жалиоца у покушајима да добије информације о својим родитељима, СПГС тврди да се „као што је горе наведено, из записа види да полиција УНМИК-а није била упозната са постојањем жалиоца нити са њеним интересовањем за истрагу“. Из тог разлога, УНМИК није био у позицији да контактира жалиоца како би потражио додатне информације или је обавестио о статусу истраге. СПГС такође наводи да не постоји документација која би назначила да су се жалилац или њен брат распитивали код УНМИК-овог ЈНЛ-а /ЈИРЗ-а. Из записа се види да је жалиочев брат контактиран октобра 2005. године у циљу истраге; према наводима СПГС-а, „разумно је претпоставити“ да је током тог разговора жалиочев брат „обавештен о напретку предмета и активностима које ће у будућности бити предузете – конкретно, да ће се тражити налог за ексхумацију и да ће тим УНМИК-а да посети то место како би извршио ексхумацију. Такође, разумно је претпоставити да ће бити саопштени и резултати истраге“. У погледу писма које је брат г. Милорада Радовановића упутио СПГС-у 2003. године, на коме је утиснут штампил са датумом пријема 5. март 2003. године, СПГС наводи да, као што је изнад наведено, у истражном спису није пронађена копија документа па „УНМИК не може да каже да ли је одговор достављен“. СПГС укратко наводи да су органи УНМИК-а „контактирали и покушали да контактирају“ чланове породице гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића како би их обавештавали о статусу истраге.
126. СПГС такође наводи да је јасно да је полиција УНМИК-а „била активна у погледу овог случаја и да је активно спроводила истраге“; затим, према наводима СПГС-а, „не постоје тврдње жалиоца о било каквој лошој намери полиције УНМИК-а која је била ангажована на случају, нити о било каквом ставу полиције УНМИК-а који би био доказ непоштовања озбиљности случаја или емоција жалиоца“. Даље, СПГС тврди да

не постоји документација нити тврдња да је УНМИК реаговао неадекватно на упите жалиоца или да је заузео став који би представљао кршење члана 3 ЕКЉП.

127. СПГС наводи да се душевна бол и патња жалиоца не могу приписати УНМИК-у већ да су оне „последича патње која природно проистиче из нестанка блиских чланова породице и несрећне чињенице да до данашњег дана, упркос напорима, надлежни органи нису успели да утврде где се налазе г. и гђа Радовановић“. Он наводи да је, у овом смислу, Европски суд сматрао да патња коју преживљавају чланови породице мора имати „одлике различите“ од емоционалне патње која се може сматрати неминовном код особа које су у сродству са жртвом озбиљног кршења људских права.

128. СПГС дакле тврди да није било кршења члана 3.

b. Процена Комисије

a) *Опита начела која се тичу обавезе сходно члану 3*

129. Као и члан 2, члан 3 ЕКЉП обухвата једну од основних вредности у демократским друштвима (ЕСЉП, *Талат Тене против Турске*, бр. 31247/96, од 21. децембра 2004, § 47; ЕСЉП (ВВ), *Иласку и остали против Молдавије и Русије*, бр. 48787/99, пресуда од 8. јула 2004, *ЕКЉП*, 2004-VII, § 424). Као што то потврђује апсолутни карактер који члан 15 § 2 ЕКЉП даје забрани мучења и нечовечног и понижавајућег поступања, та забрана се примењује чак и у најтежим околностима.

130. Наводећи општа начела применљива на ситуације у којима је наводно дошло до кршења обавезе сходно члану 3 ЕКЉП, Комисија напомиње да феномен нестанка представља сложен облик кршења људских права који се мора разумети и са којим се мора суочити на интегрисан начин (видети случај ИАСЉП, *Веласкез-Родригез против Хондураса*, наведен изнад у § 77, при § 150).

131. Комисија примењује да се обавеза сходно члану 3 ЕКЉП разликује од процедуралне обавезе надлежних органа сходно члану 2. Док се потоњом од надлежних органа захтева да предузму одређене правне радње које могу довести до идентификације и кажњавања одговорних лица, прва поменута обавеза је општија, више је хуманитарног карактера и односи се на реакцију надлежних органа на патњу сродника лица која су нестала или су убијена.

132. КЉП такође препознаје нестанке као озбиљно кршење људских права. У својој одлуци од 21. јула 1983. године, у предмету *Квинтерос против Уругваја*, Комитет је навео да нестаници представљају озбиљна кршења права сродника несталога лица, који пате услед душевног бола који траје све док траје неизвесност у погледу судбине њихових вољених, често и више година (видети КЉП, Саопштење бр. 107/1981, УН док. СГПП/Ц/ОП/2 при 138 (1990), § 14). Поред тога, у својој одлуци од 15. јула 1994. у предмету *Мохика против Доминиканске Републике*, КЉП је сматрао да је „нестанак лица нераскидиво повезан са поступањем које представља повреду члана 7 [Споразума]“, којим се такође забрањује мучење, нечовечно или понижавајуће поступање и кажњавање (видети КЉП, Саопштење бр. 449/1991, УН док. СГПП/Ц/51/Д/449/1991 (1994), § 5.7).

133. По питању тога да ли се чланови породице нестале особе могу сматрати жртвама поступања које је супротно члану 3 ЕКЉП, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права и на своју сопствену судску праксу. Европски суд прихвата такву могућност, што зависи од постојања „нарочитих чинилаца који доводе до тога да патња коју преживљава [члан породице] добије димензију и одлике различите од емоционалне туге каква се може сматрати неизбежном код особа које су у сродству са жртвом тешког кршења људских права“. Суд даље сматра да „у пресудне елементе спадају непосредност крвног сродства, конкретне околности везане за породични однос, мера у којој је члан породице био сведок предметних догађаја, ангажованост члана породице у покушајима да прикупи информације о несталој особи и начин на који су надлежни органи одговорили на такво распитивање“ (видети ЕСЉП, *Басајева и остали против Русије*, наведен изнад у § 135, при § 159; ЕСЉП, *Ер и остали против Турске*, наведен изнад у § 181, при § 120).
134. Комисија напомиње да, при процени емоционалне патње жртава, Европски суд такође разматра следеће околности: трајање самог нестанка и периода током којег није било информација о судбини несталог лица и истрази коју воде надлежни органи; одлагање почетка кривичне истраге нестанка; изостанак било какве „смилене“ акције надлежних органа, упркос чињеници да су им се жалиоци обратили како би пријавили нестанак свог сродника и поделили са њима информације које имају; изостанак могућег објашњења или информација о судбини несталог сродника упркос личним или писменим упитима упућеним званичним органима (видети, између осталих предмета, ЕСЉП, *Ер и остали против Турске*, наведен изнад, при § 96; ЕСЉП, *Османоглу против Турске*, бр. 48804/99, пресуда од 24. јануара 2008, § 97). Други фактор који доводи до утврђивања повреде члана 3 ЕКЉП јесте континуирана природа психолошке патње сродника жртве нестанка (ЕСЉП, *Салаков и Ислијамова против Украјине*, бр. 28005/08, пресуда од 14. марта 2013. године, § 201).
135. Такође, Суд је у овим случајевима посебно пронашао кршење члана 3, укључујући тренутна убиства, где није постојао специфичан, дуготрајан период током ког су сродници трпели неизвесност, бол и патњу карактеристичне за феномен нестанка, али су тела жртава била „раскомадана и обезглављена а подносиоци жалби нису могли да на одговарајући начин сахране беживотна тела својих најмилијих. То им је, према мишљењу Суда, „само по себи, сигурно проузроковало дубоку и непрекидну бол и тугу“. Суд је дакле сматрао да је „у одређеним околностима таквих случајева морална патња коју су трпели подносиоци жалби достигла димензију и карактеристике који се разликују од емоционалне патње која се може сматрати неминовном код сродника жртве озбиљног кршења људских права“ (видети случај *М. и остали против Италије и Бугарске*, бр. 40020/03, пресуда ЕСЉП од 31. јула 2012, § 75; случај *Хаџишаљијев и остали против Русије*, бр. 3013/04, пресуда ЕСЉП од 6. новембра 2008. године, § 121; и ЕСЉП, случај *Акпинар и Алтун против Турске*, бр. 56760/00, § 86, 27. фебруар 2007. године).
136. КЉП је такође разматрао то питање и препознао чланове породица несталих лица као жртве повреде члана 7 Споразума: родитеље (*Бушерф против Алжира*, Саопштење бр. 1196/2003, разматрања од 30. марта 2006, § 9.7, СГПП/Ц/86/Д/1196/2003), децу (*Зарзи против Алжира*, Саопштење бр. 1780/2008,

разматрања од 22. марта 2011, § 7.6, СГПП/Ц/101/Д/1780/2008), браћу и сестре (*Ал-Абани против Либијске Арапске Цамахирије*, Саопштење бр. 1640/2007, разматрања од 26. јула 2010, § 7.5, СГПП/Ц/99/Д/1640/2007), супружнике (*Бусруал против Алжира*, Саопштење бр. 992/2001, разматрања од 30. марта 2006, § 9.8, СГПП/Ц/86/Д/992/2001) и тетке/тече, ујне/ујаке, стрине/стричеве (*Беназиза против Алжира*, разматрања од 26. јула 2010, § 9.4, СГПП/Ц/99/Д/1588/2007) (*Башаша против Либијске Арапске Цамахирије*, разматрања од 20. октобра 2010, § 7.2, СГПП/Ц/100/Д/1776/2008). Комитет оправдава овако широко разумевање статуса жртве због патње и бола који су начињени члановима породица нестанком особе, који су често појачани недовољним напорима надлежних органа да истраже нестанак како би установили судбину жртве и извели починиоце пред лице правде (*Абуседра против Либијске Арапске Цамахирије*, Саопштење бр. 1751/2008, разматрања од 25. октобра 2010, § 7.5, СГПП/Ц/100/Д/1751/2008). У случају *Амиров против Руске Федерације*, Комитет је приметио да „без жеље да наведе све околности индиректног стварања жртава, Комитет сматра да пропуст државе као стране која је одговорна за спровођење обавеза истраживања и разјашњавања околности злочина који је претрпела директна жртва обично може представљати фактор. Додатни фактори могу бити неопходни. У овом случају, Комитет напомиње ужасне услове у којима је аутор пронашао осакаћене посмртне остатке своје супруге (...), након чега су уследиле одуговлачене, спорадичне мере које су предузете како би се истражиле околности које су довеле до горепомнутих закључака о постојању повреда чланова 6 и 7, тумачених заједно са чланом 2, став 3. Комитет сматра да, узете у обзир заједно, околности захтевају да Комитет закључи да су и права аутора сходно члану 7 такође прекршена“ (КЉП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, наведен изнад у § 92, при § 11.7).

137. Комисија такође узима у обзир чињеницу да, према наводима Европског суда, анализа реакције надлежних органа не треба да се ограничи ни на какве конкретне манифестације ставова тих органа, изоловане инциденте, нити на процедуралне чинове; напротив, по мишљењу Суда, процена начина на који су надлежни органи реаговали на упите подносиоца жалбе треба да буде глобална и континуирана (видети ЕСЉП, *Ађиш против Турске*, бр. 7050/05, пресуда од 1. фебруара 2011, § 45).

138. У том погледу, Европски суд је мишљења да би закључци из процедуралног проширења члана 2 такође били од директне важности при разматрању постојања кршења члана 3 (видети ЕСЉП, *Басајева и остали против Русије*, наведен изнад у § 133, при § 109; ЕСЉП, *Гелајев против Русије*, бр. 20216/07, пресуда од 15. јула 2010, § 147; ЕСЉП, *Базоркина против Русије*, наведен изнад у § 91, при § 140).

139. Комисија примећује да је Европски суд већ установио повреде члана 3 ЕКЉП у погледу нестанака где је закључено да је сама Држава одговорна за отмицу (видети ЕСЉП, *Лулујев и остали против Русије*, бр. 69480/01, пресуда од 9. новембра 2006, §§ 117-118; ЕСЉП, *Кукајев против Русије*, бр. 29361/02, пресуда од 15. новембра 2007, §§ 107-110). Међутим, супротно томе, у случају који Комисија разматра, УНМИК ни на који начин није умешан у сам нестанак и не може се сматрати одговорним за душевну патњу подносиоца жалбе која јој је узрокована почињеним злочином.

140. Комисија узима у обзир да је, у изостанку закључка о одговорности државе за нестанак, Европски суд пресудио да није убеђен да је понашање надлежних органа, иако немарно у довољној мери да представља кршење процедуралног аспекта члана 2, могло само по себи изазвати душевну патњу подносиоца жалбе већу од минималног нивоа који је неопходан да би се сматрало да поступање лежи унутар опсега члана 3 (видети, између осталих случајева, ЕСЈП, *Товсултанова против Русије*, бр. 26974/06, пресуда од 17. јуна 2010, § 104; ЕСЈП, *Шафијева против Русије*, бр. 49379/09, пресуда од 3. маја 2012, § 103).

b) Применљивост члана 3 на контекст Косова

141. У погледу применљивости горенаведених стандарда на контекст Косова, Комисија се прво позива на своје разматрање истог питања у вези са чланом 2, наведено горе у тексту (видети §§ 87-95 горе у тексту).

142. Комисија понавља да један функционалан систем за спровођење закона треба да узме у обзир потреба за заштитом жртава и сведока, као и да размотри посебну рањивост расељених лица у ситуацијама након сукоба. Комисија је већ размотрила чињеницу да је Генерални секретар УН-а описао систем полиције и правде на Косову до 2003. године као систем који „добро функционише“ и који је „одржив“ (видети § 17 горе у тексту).

143. Комисија поново напомиње да неће размотрити релевантну праксу нити наводне препреке спровођењу ефикасне истраге *in abstracto*, већ само у односу на њихову конкретну примену на дотичну жалбу, узимајући у обзир конкретне околности случаја.

144. Из тих разлога, Комисија сматра да мора да установи, у вези са сваким случајем, да ли би став и реакције УНМИК-ових органа на сам нестанак и на захтевање информација од стране жалилаца у вези са судбином њихових сродника и кривичном истрагом представљали повреду обавезе сходно члану 3, имајући у виду реалну ситуацију на Косову у релевантно време.

c) Усаглашеност са чланом 3 у овом предмету

145. У оквиру ових догађаја, Комисија у овим случајевима примећује одређен број фактора који, узети заједно у разматрање, покрећу питање повреде члана 3 ЕКЈП.

146. Комисија напомиње блискост породичних веза између жалиоца и жртава у овим случајевима. Жалилац је кћерка жртва.

147. Што се тиче приговора СПГС-а да УНМИК није контактирао жалиоца јер није био обавештен о постојању жалиоца и о њеној заинтересованости за истрагу, Комисија подсећа на своје мишљење о усаглашености истраге са чланом 2 ЕКЈП и напомиње да је један од задатака полиције УНМИК-а требало да буде да провери породичне везе гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, како би прикупила податке у циљу истраге и пружања повратних информација породици.

148. Комисија напомиње да је из списка очигледно да су се, поред почетног пријављивања нестанка гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, чланови жалиочеве породице обратили институцијама УНМИК-а у различитим навратима и на различитим нивоима како би пружили информације (о околностима нестанка и могућег убиства, потенцијалним сведоцима и осумњиченима као и о могућем гробном месту гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића) и затражили од надлежних органа да предузму активности. Конкретно, Комисија напомиње да се марта 2003. године жалиочев стриц обратио СПГС-у и затражио од њега да потврди да ли су посмртни остаци гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића сахрањени у њиховом дворишту, како су то навели сведоци, и да су две кривичне пријаве биле поднете ОЈТ-у у Пећи 2002. односно 2007. године.
149. Комисија такође напомиње, што признаје и СПГС, да у спису не постоје документа која би показала да је СПГС уопште одговорио на писмо жалиочевог стрица и да током продуженог временског периода који је трајао до маја 2006. године истражни органи нису спровели активности како би потврдили или одбацили могућност да су посмртни остаци гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића сахрањени у дворишту њихове куће. Једини контакт између жалиочеве породице и УНМИК-а, како је документовано у спису, јесте телефонски разговор који је полиција УНМИК-а обавила са братом жалиоца, октобра 2005. године. Чак и ако СПГС наводи да би се могло „претпоставити“ да је, након ископавања у дворишту гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића маја 2006. године, жалиочев брат био обавештен о негативним резултатима ископавања, Комисија напомиње да нема доказа у спису да се то заправо догодило. Комисија такође напомиње да су две кривичне пријаве поднете ОЈТ-у у Пећи, као и жалба уложена МКТЈ-у, доказ фрустрације коју су осећали чланови жалиочеве породице. Комисија понавља да, са становишта члана 3, она може размотрити реакције и ставове УНМИК-а према жалиоцу и њеној породици у целини.
150. Изводећи закључке из пропуста УНМИК-а да пружи другачије могуће објашњење за изостанак континуираног и редовног контакта са жалиоцем, Комисија сматра да је ова ситуација, која се наставила током периода временске надлежности Комисије, изазвала озбиљну неизвесност жалиоца и њене породице у вези са судбином гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића и статусом истраге. Што се тиче тврдње СПГС-а да се жалилац и њена породица нису распитивали конкретно код УНМИК-овог ЈНЛ-а/ЈИРЗ-а, Комисији се чини неважним или недовољно прикладним да, у горе описаним околностима, имплицитно приписује пропуст таквог контакта породици жртава.
151. У светлу горенаведеног, Комисија закључује да је жалилац трпела тешку патњу и бол током продуженог и дуготрајног временског периода због начина на који су се органи УНМИК-а бавили случајем и због немогућности да сазна шта се десило гђи Зорки Радовановић и г. Милораду Радовановићу и да пронађе њихове посмртне остатке. У том погледу је очигледно да, у било којој ситуацији, бол породице која мора да живи у неизвесности у вези са судбином блиског члана породице мора бити неподношљив.
152. Из горенаведених разлога, Комисија закључује да је УНМИК својим понашањем допринео патњи и душевном болу жалиоца, чиме је дошло до кршења члана 3 ЕКЉП.

V. ЗАКЉУЧНИ КОМЕНТАРИ И ПРЕПОРУКЕ

153. У светлу закључака Комисије о овом предмету, Комисија је мишљења да је потребан неки облик накнаде.
154. Комисија напомиње да принудни нестанци представљају озбиљна кршења људских права која се морају истражити и судски процесуирати под било каквим околностима. Комисија такође напомиње да је УНМИК, као територијална управа на Косову од 1999. до 2008. године, имао примарну одговорност да ефикасно истражи и кривично гони лица одговорна за нестанак и вероватно убиство гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, и да његов пропуст да то учини представља настављено озбиљно кршење права жртава и њихових сродника, поготово права на утврђивање чињеница.
155. Комисија истиче забринутост СПГС-а да су неадекватна средства, поготово на почетку УНМИК-ове мисије, довела до тога да испуњавање УНМИК-ових обавеза у погледу људских права буде тешко достижно.
156. Уобичајено би била одговорност УНМИК-а да предузме одговарајуће мере како би стао на крај запаженом кршењу права и, колико је то могуће, исправио последице истог. Међутим, као што је Комисија напоменула горе у тексту (видети § 19), одговорност УНМИК-а која се тиче судства на Косову завршила се 9. децембра 2008. године, када је ЕУЛЕКС преузео потпуну радну контролу у области владавине права. УНМИК стога није више у позицији да предузима мере које ће имати директан утицај на истраге које су још увек на чекању пред ЕУЛЕКС-ом или локалним властима. Такође, након проглашења независности од стране Привремених институција самоуправе Косова 17. фебруара 2008. године и касније, ступањем на снагу косовског устава 15. јуна 2008. године, УНМИК је престао да обавља извршне функције на Косову и та чињеница је ограничила његову могућност да пружи пуну и ефикасну репарацију за извршену повреду права, како је то прописано утврђеним начелима међународног права о људским правима.
157. Комисија сматра да ова чињенична ситуација не ослобађа УНМИК од одговорности да исправи, што је могуће више, последице кршења права за која је одговоран.

У погледу жалиоца и предмета, Комисија сматра прикладним да УНМИК:

- У складу са судском праксом Европског суда за људска права у вези са ситуацијама ограничене надлежности државе (видети ЕСЉП [ВВ], *Иласку и остали против Молдавије и Русије*, бр. 48787/99, пресуда од 8. јула 2004, *ЕКЉП*, 2004-VII, § 333; ЕСЉП, *Ал-Садун и Муфди против Уједињеног Краљевства*, бр. 61498/08, пресуда од 2. марта 2010, § 171; ЕСЉП [ВВ]), *Катан и остали против Молдавије и Русије*, бр. 43370/04, 8252/05 и 18454/06, пресуда од 19. октобра 2012, § 109), мора тежити томе да, уз сва дипломатска средства која су му доступна у односу на ЕУЛЕКС и косовске власти, добије уверавања да ће истраге које се односе на случај који се овом приликом разматра бити настављене у складу са захтевима ефикасне истраге предвиђеним чланом 2, да ће се утврдити околности везане за нестанак и вероватно убиство гђе Зорке Радовановић и г. Милорада

Радовановића, и да ће починиоци бити изведени пред лице правде. Жалилац и/или други блиски сродници треба да буду обавештени о том поступку и да добију увид у релевантну документацију, уколико је потребно;

- Јавно призна, у разумном року, одговорност у вези са пропустом УНМИК-а да адекватно истражи нестанак и вероватно убиство гђе Зорке Радовановић и г. Милорада Радовановића, као и са патњом и душевним болом до којих је касније дошло и јавно се извини жалиоцу и њеној породици у вези са тим;

- Предузме одговарајуће кораке за исплату адекватне надокнаде жалиоцу за моралну штету коју је претрпела због УНМИК-овог пропуста да спроведе ефикасну истрагу, као и за патњу и душевни бол које је жалилац претрпела услед понашања УНМИК-а.

Комисија такође сматра да је прикладно да УНМИК:

- У складу са Резолуцијом Генералне скупштине УН-а о „Основним начелима и смерницама у вези са правом на правни лек и репарацију за жртве грубог кршења међународног права које се тиче људских права и озбиљног кршења међународног хуманитарног права“ (А/Res/60/147, 21. март 2006. године), предузме одговарајуће кораке, путем других институција повезаних са УН-ом које раде на Косову, домаћих органа и невладиних организација, ради остваривања потпуног и свеобухватног програма репарације, укључујући реституцију, компензацију, рехабилитацију, сатисфакцију и гаранцију да се тако нешто неће поновити, за жртве из свих заједница које су претрпеле озбиљне повреде људских права током и након сукоба на Косову;

- Предузме одговарајуће кораке код надлежних органа Уједињених нација, укључујући Генералног секретара УН-а, ка додељивању одговарајућих људских и финансијских ресурса како би се осигурало да Уједињене нације увек поштују стандарде међународних људских права, укључујући и ситуације када обављају административне и извршне функције на некој територији, и да обезбеди ефикасно и независно надгледање;

ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА,

Комисија, једногласно,

- 1. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ЈЕ ДОШЛО ДО КРШЕЊА ПРОЦЕДУРАЛНЕ ОБАВЕЗЕ СХОДНО ЧЛАНУ 2 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА;**
- 2. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ЈЕ ДОШЛО ДО КРШЕЊА МАТЕРИЈАЛНЕ ОБАВЕЗЕ СХОДНО ЧЛАНУ 3 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА;**

3. ПРЕПОРУЧУЈЕ ДА УНМИК:

- a. ТРАЖИ ОД ЕУЛЕКСА И ДРУГИХ НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА НА КОСОВУ ДА ПРЕДУЗМУ СВЕ МОГУЋЕ КОРАКЕ КАКО БИ ОСИГУРАЛИ ДА СЕ КРИВИЧНА ИСТРАГА У ВЕЗИ СА НЕСТАНКОМ И ВЕРОВАТНИМ УБИСТВОМ ГЂЕ ЗОРКЕ РАДОВАНОВИЋ И Г. МИЛОРАДА РАДОВАНОВИЋА НАСТАВИ У СКЛАДУ СА ЧЛАНОМ 2 ЕКЉП И ДА ПОЧИНИОЦИ БУДУ ИЗВЕДЕНИ ПРЕД ЛИЦЕ ПРАВДЕ;**
- b. ЈАВНО ПРИЗНА ОДГОВОРНОСТ ЗА СВОЈ ПРОПУСТ ДА СПРОВЕДЕ ЕФИКАСНУ ИСТРАГУ У ВЕЗИ СА НЕСТАНКОМ И ВЕРОВАТНИМ УБИСТВОМ ГЂЕ ЗОРКЕ РАДОВАНОВИЋ И Г. МИЛОРАДА РАДОВАНОВИЋА КАО И ЗА ПАТЊУ И ДУШЕВНИ БОЛ ДО КОЈИХ ЈЕ ДОШЛО И ЈАВНО СЕ ИЗВИНИ ЖАЛИОЦУ;**
- c. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ ЗА ИСПЛАТУ ОДГОВАРАЈУЋЕ НАДОКНАДЕ ЖАЛИОЦУ ЗА ПРЕТРПЉЕНУ МОРАЛНУ ШТЕТУ У ВЕЗИ СА УСТАНОВЉЕНИМ ПОВРЕДАМА ЧЛАНА 2 И ЧЛАНА 3 ЕКЉП;**
- d. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ КА ОСТВАРИВАЊУ ПОТПУНОГ И СВЕОБУХВАТНОГ ПРОГРАМА РЕПАРАЦИЈЕ;**
- e. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ У УЈЕДИЊЕНИМ НАЦИЈАМА КАО ГАРАНЦИЈУ ДА СЕ ИСТА СИТУАЦИЈА НЕЋЕ ПОНОВИТИ;**
- f. ОДМАХ ПРЕДУЗМЕ ЕФИКАСНЕ МЕРЕ ЗА ПРИМЕНУ ПРЕПОРУКА КОМИСИЈЕ И ОБАВЕСТИ ЖАЛИОЦА И КОМИСИЈУ О ДАЉЕМ РАЗВОЈУ ОВОГ ПРЕДМЕТА.**

Андреј Антонов
Извршни службеник

Марек Новицки
Председавајући

СКРАЋЕНИЦЕ И АКРОНИМИ

ЦЈКИ – Централна јединица за кривичну истрагу
СГПП – Међународни споразум о грађанским и политичким правима
ОП – Одељење правде
ОЈТ – Окружно јавно тужилаштво
ЕКЉП – Европска конвенција о људским правима
ЕСЉП – Европски суд за људска права
ЕУ – Европска унија
ЕУЛЕКС – Мисија владавине права Европске уније на Косову
СРЈ – Савезна Република Југославија
ХРАП – Саветодавна комисија за људска права
КЉП – Комитет за људска права Уједињених нација
ИАСЉП – Интерамерички суд за људска права
МКНЛ – Међународна комисија за нестала лица
МКЦК – Међународни комитет Црвеног крста
МКТЈ – Међународни кривични трибунал за бившу Југославију
КФОР – Међународне безбедносне снаге (обично познате као косовске снаге)
ОВК – Ослободилачка војска Косова
МоР – Меморандум о разумевању
ЈНЛ – Јединица за нестала лица
НАТО – Северно-атлантски споразумни савез
КНЛСМ – Канцеларија за нестала лица и судску медицину
ОЕБС – Организација за европску безбедност и сарадњу
РИЈ – Регионална истражна јединица
СПГС – Специјални представник Генералног секретара
СТРК – Специјално тужилаштво ЕУЛЕКС-а
УН – Уједињене нације
УНХЦР – Високи комесар Уједињених нација за избеглице
УНМИК – Привремена административна мисија Уједињених нација на Косову
КПИЖ – Комисија за проналажење и идентификацију жртава
ЈИРЗ – Јединица за истрагу ратних злочина